

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 9 (2026) 1-26
DOI: 10.32949/Arkhaia.2026.79

Araştırma Makalesi

Pedasa'daki Athena Kutsal Alanı'ndan Yeni Yazıtlar

Güray ÜNVER*

* Doç. Dr. Güray Ünver, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Muğla / Türkiye.
E-mail: gunver@mu.edu.tr.
Orcid: 0000-0002-9397-7712

Geliş Tarihi: 30.10.2025

Kabul Tarihi: 05.02.2026

Online Yayın Tarihi: 14.03.2026

Makale Künyesi: Ünver, G. 2026. "Pedasa'daki Athena Kutsal Alanı'ndan Yeni Yazıtlar." *Arkhaia Anatolika* 9: 1-26. <https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2026.79>

- Dergide yayınlanan makalenin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tamamen yazarına aittir.
- Yazarın bu makalenin içeriğiyle ilgili beyan edecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur.
- Yazar, bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmadığını beyan etmektedir.
- Yazar, bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğunu, faydalanılan tüm yayınların kaynakçada belirtildiğini beyan etmektedir.
- Yazar, bu makalenin hazırlanma sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dilbilgisi ve yazım hatalarını kontrol etmek için faydalandığını; bu konuda tüm sorumluluğun kendisine ait olduğunu beyan etmektedir.
- Yazar, dergide yayınlanan çalışmasının telif hakkına sahiptir ve makalesi CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayınlanır.

Öz

Bu makalede, Prof. Dr. Adnan Diler başkanlığındaki ekip tarafından 2007-2016 yılları arasında Pedasa'da yürütülen kazıların ilk üç yılında Athena Kutsal Alanı'nda ya da yakınında ele geçmiş dokuz adet yeni yazıt sunulmaktadır. Bu yazıtlar Pedasa'nın Gökçeler'e lokalizasyonunu kanıtlamakta ve tanrıça Athena'nın antik yazarlar tarafından değinilmemiş epitheti olan Pedasis'i belgelemektedir. Kentin ethnikonundan türetilmiş olan bu epithet, tanrıçanın Pedasalı kimliğini ortaya koymaktadır. MÖ 4. yüzyıl ile MS 1. yüzyıl aralığındaki farklı dönemlere tarihlenen yazıtlar, kutsal alanın Hellenistik Dönem'de ve Erken İmparatorluk Dönemi'nde işlevini koruduğuna dair epigrafik kanıtlar sunmaktadır. Yazıtlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda Maussollos'un synoikismosu sonrasında Pedasa tam olarak terk edilmemiş ve Athena Kutsal Alanı MÖ 4. yüzyılda dinsel işlevini korumuştur, ayrıca önemli kararları taşıyan stellerin dikildiği yer konumuna gelmiştir (no. 3). Halikarnassos kentinin (polis) Athena Pedasis'e yönelik adayı (no. 5) kutsal alanın MÖ 3. yüzyıl sonları - 2. yüzyılda Halikarnassos kent kurumları tarafından kentin bir tapınağı olarak kabul edildiğinin önemli bir kanıtıdır, zira Salmakis yazıtının da gösterdiği gibi MÖ 2. yüzyıl ortalarında Pedasa, Halikarnassos territoriumunun önemli bir parçası durumundadır. MÖ 2. yüzyılın ortaları veya ikinci yarısına tarihlenen diğer bir adak yazıtı (no. 6) da bu yüzyılda tapınağın Halikarnassoslu ziyaretçileri konusundaki bir kanıttır. Kemer blokları üzerine yazılmış ve MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı - MS 1. yüzyıla tarihlenen yazıt (no. 8), bu dönemde kutsal alanda imar faaliyetleri gerçekleştirildiğine ve olasılıkla bir andronun (?) temelinden itibaren inşa edilerek Athena Pedasis'e adandığına işaret etmektedir. Erken İmparatorluk Dönemi'nde tapınağın halen işlevsel olduğunun diğer bir delili ise kutsal alana dikilmiş olan Augustus heykelinin kaidesinde yer alan yazıttır (no. 9).

Anahtar Kelimeler: Pedasa, Halikarnassos, Athena Pedasis, adak, heykel, andron, kemer.

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 9 (2026) 1-26
DOI: 10.32949/Arkhaia.2026.79

Research Article

New Inscriptions from the Sanctuary of Athena at Pedasa

Güray ÜNVER*

* Assoc. Prof. Dr. Güray Ünver, Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Letters, Department of Ancient Languages and Cultures, Muğla / Türkiye.
E-mail: gunver@mu.edu.tr.
Orcid: 0000-0002-9397-7712

Received: 30.10.2025

Accepted: 05.02.2026

Published: 14.03.2026

Citation: Ünver, G. 2026. "New Inscriptions from the Sanctuary of Athena at Pedasa." *Arkhaia Anatolika* 9: 1-26. <https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2026.79>

- The scientific and legal propriety of the article published in the journal belongs exclusively to the author.
- The author have no conflicts of interest to declare that are relevant to the content of this article.
- The author declares that no external funding was used to support this research.
- The author declares that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all sources used as references are listed in the bibliography.
- The author declares that, during the preparation of this article, artificial intelligence tools were used solely for checking grammar, and spelling, and accepts full responsibility in this regard.
- Author retain copyright of his work and his article is licensed under CC BY-NC 4.0.

Abstract

This article presents nine new inscriptions discovered during the first three years of the excavations at the sanctuary of Athena at Pedasa conducted by the excavation team directed by Prof. Dr. Adnan Diler between 2007 and 2016. The inscriptions provide evidence confirming the localisation of Pedasa at Gökçeler and also document "Pedasis", the epithet of the goddess Athena, which was not mentioned by ancient writers. This epithet, derived from the city's ethnicon, reveals the Pedasian identity of the goddess. Inscriptions dated to different periods between the 4th century BC and the 1st century AD offer epigraphic evidence of the operational status of the sanctuary during the Hellenistic period and early Imperial period. According to information provided by inscriptions, Pedasa was not completely abandoned after Maussollos' synoikismos, and the sanctuary of Athena maintained its religious function in the 4th century BC, also became the location where important decrees on stelai were erected. The dedication by the city (polis) of Halikarnassos to Athena Pedasis (no. 5) is important evidence that the sanctuary was regarded as a temple of the city by the institutions of Halikarnassos in the late 3rd century BC - 2nd century BC, since, as the Salmakis inscription also testifies, Pedasa was an important part of the territory of Halikarnassos in the mid-2nd century BC. Another dedicatory inscription (no. 6), dated to the mid- or late 2nd century BC, provides further evidence of visitors from Halikarnassos during this century. The inscription (no. 8) carved on the arch blocks and dated to the second half of the 1st century BC - 1st century AD indicates that construction activities were carried out in the sanctuary during this period and that an andron (?) was probably built from the foundations and dedicated to Athena Pedasis. Further evidence that the temple was still functional during the Early Imperial period is provided by an inscription on the base of a statue of Augustus erected in the sanctuary (no. 9).

Keywords: Pedasa, Halikarnassos, Athena Pedasis, dedication, statue, andron, arch.

Giriş

Bu makalede, Prof. Dr. Adnan Diler başkanlığındaki ekip tarafından 2007-2016 yılları arasında Pedasa'da (Gökçeler) yürütülen kazılarda ele geçmiş dokuz adet yeni yazıt sunulmaktadır. Makale kapsamında sunulan yazıtların tümü Athena Kutsal Alanı'nda ya da yakınında yürütülen kazılar sırasında, 2007-2010 yılları arasında tespit edilmiş ve yazar tarafından belgelenmiştir¹.

Günümüze ulaşan antik metinlerden ve aşağıda sunulan yeni yazıtlardan elde edilen bilgiler, günümüzde Muğla İli, Bodrum İlçesi, Konacık Mahallesi, Gökçeler Mevkii'nde bulunan Gökçeler Kalesi ve çevresindeki kalıntıların Pedasa antik kentine ait olduğu konusunda şüphe bırakmamaktadır². Pedasa adı ile bilinen yerleşimin Gökçeler Kalesi ile ilişkilendirilmesi ilk olarak Paton ve Myres tarafından önerilmiştir³; Paton ve Myres, antik literatürden elde edilen bilgiler ve Gökçeler Kalesi'nde buldukları bir adak yazıtı ışığında, Gökçeler Kalesi ve çevresinde bulunan kalıntıları Pedasa yerleşimi ile ilişkilendirmişlerdir. Tartışmalı olarak MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilen⁴ ve bir heykel kaidesi üzerinde bulunan yazıttan (fig. 1a-d), Athena'ya yönelik (Ἀθηνάϊη) adağın yarısını [- -]eus ve Telemakhos oğlu Malialı⁵ Hebiades'in ondalık (δεκάτη) olarak, diğer yarısını ise (τὸ ἥμισυ τοῦ ἀναθήματος) Melanthes oğlu olan adı belirlenemeyen Gr[- -]lı bir şahsın ondalık (δεκάτη) olarak yaptırdığı anlaşılmaktadır. Kaide tarafından taşınan olasılıkla bronz heykel⁶ Dionysios oğlu Herakleialı Makedon isimli sanatçı tarafından yapılmıştır⁷. Yazıt metninde Pedasa yerleşiminin adı ya da *ethnikonu* yer almıyor olsa da Paton ve Myres antik literatürden elde ettikleri güvenilir verilere de dayanarak, ardıl araştırmacılar tarafından da kabul edilmiş⁸ identifikasyonu önermişlerdir.

Yerleşimin konumu hakkında antik literatürden elde edilen bilgiler sınırlı fakat değerlidir; Halikarnassoslu Herodotos⁹, Pedasa'nın Halikarnassos'un yukarısında, kıyıdan içeride bulunduğunu aktarır. Strabon¹⁰ ise Lelegler tarafından terk edilmiş olan Pedasos

¹ Pedasa'da günümüze kadar tespit edilen yazıtlar içinde kutsal alan dışında ele geçmiş tek yazıt *akropoliste* güney sur kapısında lento olarak yeniden kullanılmış bir stel üzerinde yer almaktadır ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmektedir, bk. Diler *et al.* 2021, 191, 231, res. 5. Söz konusu yazıt yazar tarafından yayıma hazırlanmaktadır.

² Karia ve yakın çevresinde benzer isimli başka yerleşimlerin de bulunması, kent hakkında antik literatürden elde edilen bilgilerin değerlendirilmesinde bazı güçlükler doğurmaktadır zira Muğla, Milas İlçesi'nin kuzeybatısındaki Danişment Köyü yakınlarında İlbir (Grion) Dağı eteklerinde (Cerit Osman Kalesi) kurulu diğer bir Pidasa ve ayrıca Stratonikeia yakınlarında Pedason ismini taşıyan yerleşimler bulunmaktadır, bk. Strab. XIII. 1, 59 (C 611); Varinlioğlu 1993, 215; Radt 1973-1974; Bresson 2019, 228-237. Pedasa/Pidasa isminin kökeni hakkındaki değerlendirmeler için bk. Bresson 2019, 238-240.

³ Paton ve Myres 1896, 193-194, krş. Bean ve Cook 1955, 124-125.

⁴ Laumonier 1958, 609; Robert 1978, 500, dn. 42 (= Robert 1987, 196); Parker 2016, 79, dn. 34, krş. Hallof ve Kansteiner 2014, 777-778, no. 2652 (olasılıkla MÖ 3. yüzyılın başları). L. Robert, MÖ 5. yüzyıla tarihlenen bir yazıtta Makedon isminin ve Herakleialı *ethnikonu*nun yer almasının yarattığı kronoloji problemine işaret etmektedir; "*L'inscription est attribuée par Paton au ve siècle d'après l'écriture. On ne comprend pas à cette date, dans la signature d'artiste ἐποίησεν Μακεδὼν Διονυσίου Ἡρακλεώτης le nom Makedôn ni l'ethnique Héracléote s'il s'agit de la ville du Latmos, qui s'appelle alors Latmos, non pas encore Héraclée.*" Yazıtın harf karakterleri genel olarak MÖ geç. 4. - 3. yüzyıl özellikleri göstermektedir. 5. ve 6. satırları oluşturan sanatçı imzası, ilk dört satırdan daha derin ve daha büyük harflerle (sat. 1-4: 1-1,5 cm; sat. 5-6: 2 cm; omega 1,8 cm) yazılmıştır (fig. 1c-d), bu durum sanatçı imzasını içeren satırların (sat. 5-6) farklı bir el tarafından yazılmış olabileceğine işaret etmektedir, ayrıca bk. Paton ve Myres 1896, 216 "*The artist signature is new*".

⁵ Zgusta 1984, 359, § 756-2.

⁶ Yazıt (G) 88 cm x (Y) 50 cm x (D) 57 cm ölçülerinde [Hy: (sat. 1-4) 1-1,5 cm; (sat. 5-6) 2 cm; omega 1,8 cm] kireçtaşından heykel kaidesi üzerinde yer almaktadır, alt ve üst profillerin izleri sağ yüzde korunmuştur. Kaidenin üst yüzeyinde bronz bir heykele ait iki ayak izi görülmektedir, bk. fig. 1b.

⁷ Paton ve Myres 1896, 215-216, no. 4; CIG no. 2660; SGDI no. 5731; Diler *et al.* 2021, 190-191, 231, res. 4.

⁸ Bean ve Cook 1955, 124; 149-150; Maiuri 1924a, 425; Laumonier 1958, 608-609; Robert 1978, 500 (=Robert 1987, 196). Bitez ve Pitasa yer isimlerinin Pedasa ile ilişkilendirilmesi hakkında bk. Foss 1988, 152, dn. 26.

⁹ Hdt. I, 175, VIII, 104.

¹⁰ Strab. XIII, 1, 59 (C 611).

kentinin kendi çağında var olmadığını, fakat Halikarnassosluların topraklarının iç kısmında, eskiden kendileri tarafından Pedasa (τὰ Πήδασα) olarak adlandırılan¹¹ bir yerleşim bulunduğunu anlatmaktadır. Eski yerleşimin de dahil olduğu, Myndos ve Theangela arasındaki arazi de Strabon'un çağında kentin adı uyarınca *Pedasis* (ἡ χώρα Πηδασίς) diye isimlendirilmektedir¹².

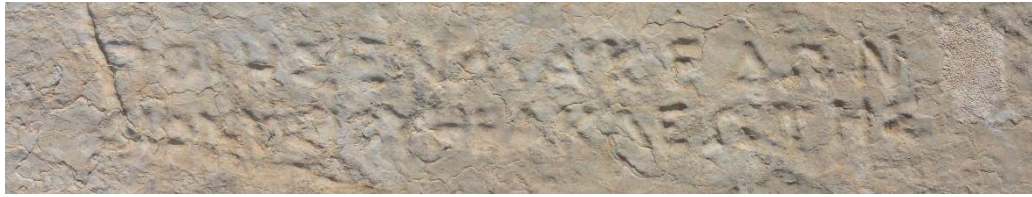
Figür 1a: Adak yazıtı genel

Figür 1b: Adak yazıtı (üst yüzey)

Figür 1c: Adak yazıtı detay

Figür 1d: Sanatçı imzası detay

Halikarnassos'un Maussollos tarafından yeniden kurulması öncesinde yarımadanın önemli yerleşimleri arasında bulunan¹³ Pedasa'da Athena kültünün ve bu kült için görevli bir

¹¹ Yerleşimin bölge sakinleri tarafından kullanılan adı *neutrum nominativus pluralis casus*'ta τὰ Πήδασα'dır, bk. Strab. XIII, 1, 59 (C 611) τὰ Πήδασα ὑπ' αὐτῶν ὀνομασθέντα ἥν πόλις, ayrıca bk. Polyb. XVIII, 44, 4, Πήδασα. krş. Hdt. V, 121 ἐν Πηδάσῳ, Hdt. VIII, 104 ἐν δὲ τοῖσι Πηδάσοισι, Strab. XIII, 1, 59 (C 611) πόλις Πηδάσος, Plin. nat. V, 107 Pedasum; Ps.-Aristot. mir. 137 (844b Bekker) Ἐν τῇ Πηδασίᾳ, Ps.-Aristot. mir. 137 (844b Bekker) ἐκ Πηδάσων, Liv. XXXIII, 30, 3. Euromio Pedasisque.

¹² Pedasa'nın Halikarnassos'a dahil edilmesi sonrasında yerleşimin bulunduğu arazi ἡ χώρα Πηδασίς ya da Salmakis yazıtında geçtiği şekilde ἡ Πηδασίς γαῖη olarak isimlendirilmiştir, bk. Isager 1998, 1-11 (col. I, sat. 26). SGO I, no. 01/12/02; Lloyd-Jones 1999, 1-2, 26; Gagné 2006, 12-13, ayrıca bk. aşağıda s. 13.

¹³ Pedasa hakkında bk. Hdt. I, 175-176 (MÖ 546 Harpagos'a karşı direniş); Hdt. V, 121 (Ionia ayaklanması sonrasında Daruises komutasındaki Pers ordusunun Pedasa yolunda pusuya düşürülmesi); Hdt. VIII, 104; VIII, 107 (Pedasalı Hermotimos); Strab. XIII, 1, 59 (C 611); Plin. nat. V, 107 (Leleg yerleşimlerinin Halikarnassos'a dahil edilmesi). Pedasa, Atina vergi listelerinde kayıtlıdır, Pedasalılar, MÖ 454/453, 453/452 ve 451/450 yıllarında birliğe 2 *talanton phoros* ödemişlerdir, MÖ 448/447 ve 447/446 yılı kayıtlarında Pedasa'nın ödediği *phoros* 1 *talantona* düşürülür. MÖ 425/424 yılına kadar kayıtlarda yer almayan yerleşim MÖ 425/424 yılında 3000 *drakhmai* ödeme yapmıştır, bk. ATL I, 128, no. 1, III sat. 5; Meritt 1973, 410; IG I³ no. 259 (MÖ 454/453); ATL I, 129, no. 2, X sat. 7; IG I³ no. 260 (MÖ 453/452), ATL I, 131, no. 4, I sat. 30; IG I³ no. 262 (MÖ 451/450), ATL I, 133, no. 7, I sat. 12; IG I³ no. 264 (MÖ 448/447), ATL I, 134, no. 8, I sat. 14; ATL I, 376-377; IG I³ no. 265 (MÖ 447/6), ATL I, 154-157 no. A9, II sat. 149; IG I³ no. 71 (MÖ 425/424). G. E. Bean ve J. M. Cook'un ardından K. Konuk'un da haklı olarak önerdiği gibi Atina vergi listelerinin ilk döneminde (MÖ 454/453 - 453/542 - 451/450) 2 *talanton phoros* ödeyen yerleşim,

rahibenin varlığı, bölgenin yerlisi Halikarnassoslu Herodotos'un eserinden bilinmekteydi; Herodotos, Pedasalıların ya da çevrelerinde yerleşmiş olanların başına olumsuz bir şey gelmeye yüz tuttuğunda, Athena rahibesinin kocaman bir sakal çıkarttığını ve bu olayın üç kez gerçekleştiğini aktarmaktadır¹⁴. Herodotos eserinin diğer bir bölümünde ise aynı olaydan bahsederken, iki kez gerçekleştiğini belirtir¹⁵. Strabon da eserinde Herodotos'u referans vererek aynı olayı anlatır ve olayın üç kez gerçekleştiğini aktarır¹⁶. Athena rahibesinin özel durumlarda ortaya çıkan sakalı, bir maske ile ilişkili olmalıdır; A. Laumonier, Athena rahibesinin dinsel törenler sırasında taktığı sakallı bir maske ile tanrıçanın kimliğine büründüğünü öne sürerek, Pedasalı Athena'yı doğunun silahlı tanrıçaları ile ya da Ishtar ve Astarte gibi eril bir güce de sahip bir bereket ve doğurganlık tanrıçası ile ilişkilendirmektedir¹⁷. Kuşkusuz Herodotos'un anlatıları doğrultusunda MÖ 5. yüzyılda, Pedasa'da Athena olarak isimlendirilen bir tanrıça kültünün ve bu kültün hizmetinde bir rahibenin varlığı, yerleşimin yerel köklerinin yanında Yunan kültürü ile yakın ilişkisine işaret etmektedir¹⁸.

Athena Kutsal Alanı kentin batı girişinde, *akropolise* yaklaşık 250 m uzaklıkta, kuzeye doğru yükselen bir tepenin alt yamacında konumlanmaktadır¹⁹ (fig. 2). Mevcut arkeolojik veriler ışığında kutsal alan, Protogeometrik Dönem sonlarından itibaren bir tapınım alanı olarak kullanılmıştır²⁰. Tapınağın bu ilk evresinde açık kült alanı içinde, kutsal alanı güneyden sınırlayan bir altar bulunmaktaydı. Arkaik Dönem'de kutsal alanda, MÖ 6. yüzyıl ortalarından önceye tarihlenen bir teras düzenlemesi üzerinde bir tapınak inşa edilmiş²¹ olup, bu tapınaktan bir pilaster başlığı²² ile *Ion kymation*lu bir mimari parça²³ ve temel seviyesinde bir duvar kalıntısı²⁴ günümüze ulaşmıştır²⁵. Kazılarda ele geçen ithal seramikler, tapınağın

Halikarnassos yakınındaki Pedasa olmalıdır, bk. Bean ve Cook 1955, 150-151; Cook 1961, 95-96; Konuk 2012, 343-344; Santini 2017, 127, dn. 86. ATL editörleri Atina vergi listelerinin ilk döneminde 2 *talanton phoros* ödeyen yerleşimin Miletos yakınındaki Pidasas olduğunu öne sürmektedir, bk. ATL I, 535-536; ATL III, 211, dn. 74; Blümel 1997, 139; Wörle 2003, 1368; Flensted-Jensen 2004, 1131. Polybios'a göre Pedasa, V. Philippos'un Karia seferi sırasında işgal ettiği ve MÖ 196 yılında birliklerini çekmek zorunda kaldığı yerlerden birisidir, bk. Polyb. XVIII, 44,1-4, krş. Liv. XXXIII, 30, 3. Bu anlatıda V. Philippos tarafından işgal edilen Karia yerleşimleri Euromos, Pedasa, Bargylia ve Iasos'tur. Burada bahsedilen Pedasa'nın aynı ismi taşıyan yerleşimlerden (Pedasa-Pidasas) hangisi olduğu kesin olarak belirlenememektedir, bk. Bean ve Cook 1955, 151; Cook 1961, 96; Konuk 2012, 343, dn. 10. Zira bu dönemde Pedasa (*Pedasis*), Halikarnassos *territoriumu* içinde kalan bir bölgenin adıdır.

¹⁴ Hdt. I, 175. τοῖσι ὅκως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιοίκοις, ἡ ἱερεὶα τῆς Ἀθηναίης πάγωνα μέγαν ἴσχε. τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο.

¹⁵ Hdt. VIII, 104. ἐν δὲ τοῖσι Πηδασίοις τούτοις τοιόνδε συμφέρεται πρῆγμα γίνεσθαι: ἐπεὶ τοῖσι ἀμφικτυόσι πᾶσι τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ ἱερεὶα αὐτόθι τῆς Ἀθηναίης φύει πάγωνα μέγαν. τοῦτο δὲ σφι δις ἤδη ἐγένετο.

¹⁶ Strab. XIII, 1, 59 (C 611). τοῖς δὲ Πηδασεῦσι τούτοις φησὶν Ἡρόδοτος ὅτε μέλλοι τι ἀνεπιτήδειον ἔσεσθαι καὶ τοῖς περιοίκοις, τὴν ἱερείαν τῆς Ἀθηναίης πάγωνα ἴσχειν: τρίς δὲ συμβῆναι τοῦτο αὐτοῖς.

¹⁷ Laumonier 1958, 609; Adigüzel 2013, 27-28, ayrıca bk. Bremmer 2009, 304; Diler ve Adigüzel 2015, 95-96; Santini 2017, 131, dn. 104, krş. Bulut 2019, 110. H. Bulut, sakalı uzayan rahibe söylencesinin oluşmasında doğudan Fenike aracılığı ile gelmiş Hathor veya özdeşi Anat veya Astarte ritüellerinde kullanılan maskelerin olası etkisine dikkat çekmektedir. Tapınakta ele geçen ve Arkaik Dönem'e tarihlenen adak buluntuları da bu dönemde Pedasa sakinlerinin Kuzey Suriye, Levant ve Mısır ile bağlantısına işaret etmektedir, bk. Bulut 2018; Bulut 2019; Diler ve Topaloğlu 2019, 5, ayrıca bk. Özer 2017.

¹⁸ Parker 2016, 79.

¹⁹ Diler *et al.* 2021, 199, 229 har. 1.

²⁰ Diler *et al.* 2012, 175; Bulut 2019, 103; Diler ve Topaloğlu 2019, 4.

²¹ Diler *et al.* 2016, 560-561.

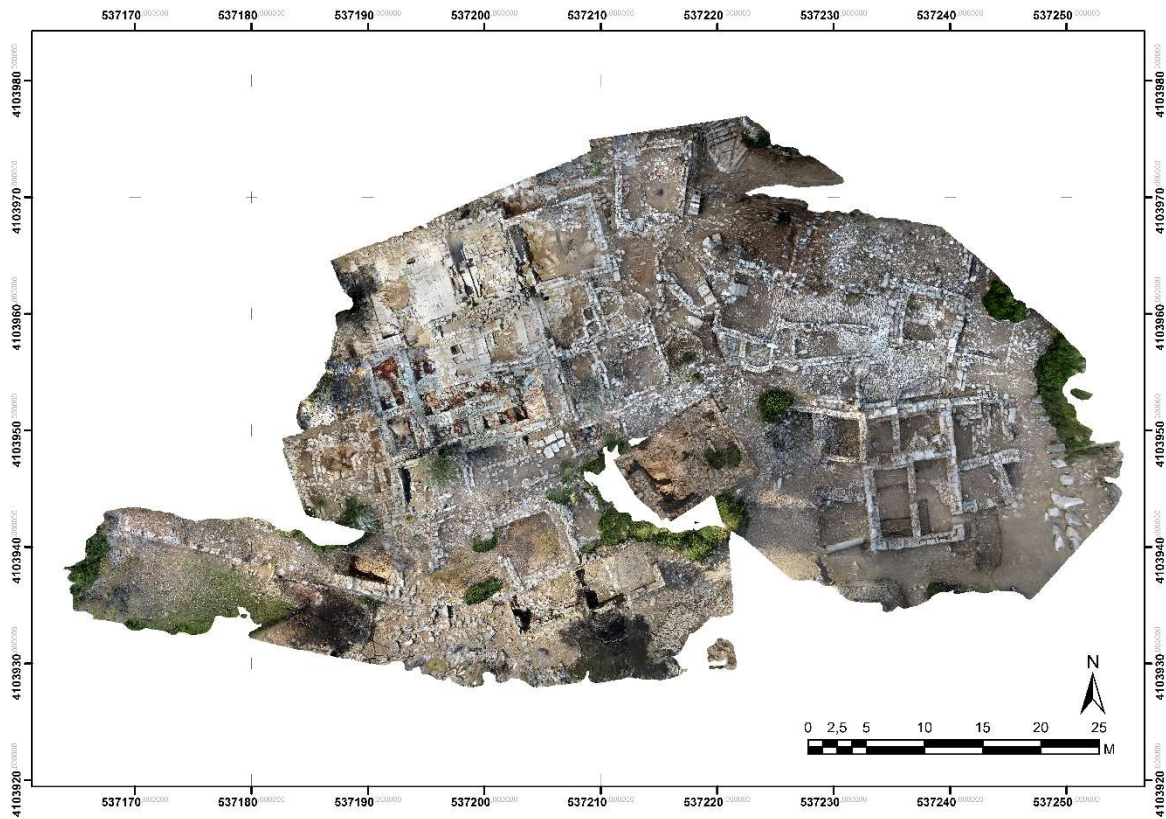
²² Söz konusu mimari parça, A. Baran (2013, 57) tarafından Aiol plaster başlığı olarak, Diler *et al.* (2008, 273) tarafından ise *Ion sütun başlığı* olarak tanımlanmaktadır.

²³ Diler *et al.* 2008, 274.

²⁴ Diler *et al.* 2021, 200.

²⁵ Diler ve Topaloğlu 2019, 5. H. Bulut, tapınağın Arkaik evresinde, kült heykelinin bir *ksoanon* olmasının mümkün olduğunu belirterek, kazılarda ortaya çıkarılan MÖ 7. - 6. yüzyıla tarihlenen fayans takılara ait boncukların Arkaik kült imgesinin giydirilmesi ve süslenmesinde kullanılmış olabileceği görüşündedir, bk. Diler *et al.* 2021, 205-206; fayans takılara ait boncuklar için bk. Bulut 2018, 135-136, 139, kat. no. 26-29, fig. 4.

MÖ 4. yüzyılda yoğun ziyaretçi aldığına işaret etmektedir²⁶. MÖ 4. yüzyılın ortalarında ya da ikinci yarısında kutsal alan yeniden düzenlenmiş, bu çalışmalar kapsamında, eğimli arazi nedeniyle *podium* duvarı ile batı ve güney yönden çevrelenen platform üzerine yeni tapınak inşa edilmiştir²⁷. MÖ 4. yüzyıl tapınağı *in antis* planlıdır ve *naosun* güneyinde kült etkinliklerinde kullanılan bir *eskhara* bulunmaktadır²⁸ (fig. 3). Maussollos döneminde ise, artık Halikarnassos topraklarına dahil edilmiş Pedasa'da, işlerliği devam eden Athena Tapınağı'nın alt terasında aynı zamanda kent girişini de kontrol eden 12 x 8 m ölçülerinde bir karakol binası inşa edilmiştir²⁹. Arkeolojik veriler, Maussollos döneminde inşa edilen karakol binasının MÖ 2. yüzyılda onarım gördüğünü ve Hellenistik Dönem sonlarına kadar aynı işlevde kullanıldığını göstermektedir³⁰. Tapınağa ulaşan -eldeki bilgiler doğrultusunda karakol binasına kadar devam eden- dokuz metre genişliğinde taş döşeli bir yol (tören yolu?) kazılar sırasında ortaya çıkartılmıştır³¹.

Figür 2: Athena Kutsal Alanı (Diler et al. 2021, 239 res. 20)

Pedasa'da yürütülen arkeolojik kazılarda Athena kültürüne ilişkin yeni arkeolojik buluntular tespit edilmiştir; bu buluntular arasında adak olarak kullanılmış MÖ 5. yüzyıla tarihlenen Pers tipi bronz *phiale*³² ve çeşitli figürinlerin³³ yanı sıra MÖ 5. yüzyıldaki kült heykeline ait olduğu düşünülen bronz gözler³⁴, MÖ 4. yüzyıla tarihlenen, pişmiş topraktan

²⁶ Diler et al. 2014, 531-532; Diler et al. 2015, 346.

²⁷ Diler et al. 2015, 344-346; Diler et al. 2016, 563; Özer 2019, 549.

²⁸ Diler ve Topaloğlu 2019, 4-5. Tapınağın mimarisi hakkında bk. Diler et al. 2021, 198-202, 239, res. 20-21.

²⁹ Diler et al. 2015, 347-348; Çur 2014, 26; Diler et al. 2021, 197-198, 238, res. 19.

³⁰ Diler et al. 2008, 272; Diler et al. 2016, 566-567; Çur 2014, 36-38.

³¹ Diler et al. 2021, 199.

³² Diler et al. 2016, 562.

³³ Figürinler için genel olarak bk. Kasar 2010; Diler ve Kasar 2016.

³⁴ Diler et al. 2021, 206, 241, res. 25c. H. Bulut, oldukça iyi korunmuş olan bronz, mermer ve cam ile işlenmiş gözlerin,

yapılmış kalkanlı Athena figürini³⁵ ve MÖ 2. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen, yelek şeklindeki *aegis*ini kuşanan yarı insan boyutundaki mermer Athena heykeli³⁶ öne çıkmaktadır³⁷.

Athena kültünün Pedasa'daki saygınlığı kentin sikkeleri aracılığıyla da tespit edilebilmektedir; Pedasa'nın MÖ 4. yüzyıl başlarında sikke basmış olduğu düşünülmekte, ön yüzünde sorguçlu miğfer ile sağa bakar şekilde Athena başı, arka yüzünde ise bedeni sağa dönük başı önden betimlenmiş ayakta duran baykuş ve ΠΗΔΑΣΕΩΝ lejandı bulunan bronz sikkeler, Pedasa sikkesi olarak tanımlanmaktadır³⁸.

Figür 3: Athena Tapınağı ve kült ocağı (Diler et al. 2021, 239 res. 21)

1. Adak Yazıtı (?)

Kireçtaşı blok (?), 2007 yılında Athena Kutsal Alanı kazısında "Mekân 1" olarak tanımlanan yapıda bulunmuştur. Bloğun sol, alt, üst ve arka yüzeyleri korunmuş ve kaba yontuludur. Ön yüzün sağ üst ve alt köşeleri kırık, fakat sağ yan yüzey kısmen korunmuştur. Üst yüzeyde iki küçük kenet yuvası bulunmaktadır. Yazıtlı ön yüzdeki aşınma nedeniyle harfler uygun ışıktaki güçlüklerle görülebilmektedir (fig. 4a-b).

adak olma olasılığını da belirtmek suretiyle, tanrıçanın MÖ 5. yüzyıl heykeline ait olmasının muhtemel olduğu görüşündedir. Kirpikleri taşıyan bronz kapaklar ile korunan gözlerin iris kısmı beyaz mermerden, gözbebeği mavi camdan, göz pınarları ise bronzdan yapılmıştır.

³⁵ Diler et al. 2014, 532; Diler et al. 2015, 346, 357, res. 4e.

³⁶ Diler 2011, 329; Adıgüzel 2013, 15-16, 39-40 (tarihleme), 60-61, lev. VIII a-b, lev. IX a-b; Diler 2020, 255, fig. 2.

³⁷ Tapınak terasında yürütülen kazılarda ele geçen arkeolojik buluntular Doç. Dr. Hülya Bulut tarafından yayıma hazırlanmaktadır.

³⁸ K. Konuk, H. von Aulock tarafından Miletos yakınındaki Pidasia sikkesi olarak tanımlanan ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen sikkeyi Halikarnassos yakınındaki Pedasa ile ilişkilendirilmiş ve MÖ 4. yüzyıla, Maussollos öncesine tarihlendirilmiştir, bk. Konuk 2012, 341, no. 1, 345, no. 2; SNG Kayhan II, 1665; Konuk 2012, 346, no. 3, krş. von Aulock 1975, 127; Robert 1978, 496, dn. 37 (=Robert 1987, 192); Bremmer 2013, 67, dn. 57.

Ölçüler: Yükseklik: 12,5 cm (korunmuş); Genişlik: 23,5 cm; Derinlik: 17 cm; Harf yüksekliği: 2 cm (omega 1,7 cm).

Tarih: MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı veya ortaları (harf karakterleri).

Τρυώλος *vac.*

2 Πρωτοδά- [*vac.*]

μαντος [*vac.*]

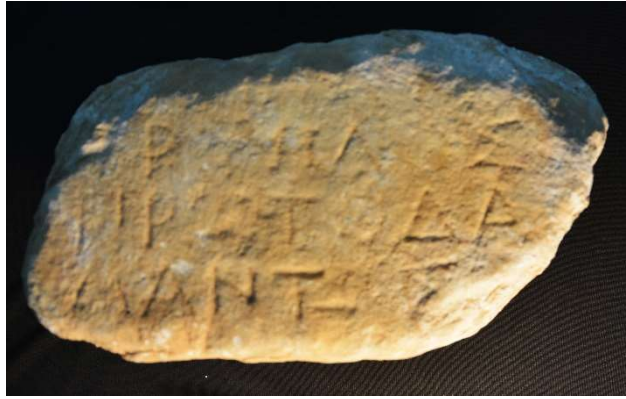
“Protodamas’ın oğlu Tryolos (adadı?).”

Sat. 1: Karca kökenli *epikhorik* bir isim olan Τρυώλος olasılıkla *nominativus* haldedir ve –ος bitimi ile ilk kez belgelenmiştir. Halikarnassos’ta ele geçmiş, arazi satışı ile ilişkili ve MÖ 425–350 yılları arasına tarihlendirilen bir yazıttan Karca kökenli Τρυώλης (*gen.* Τρυώλο) ismi bilinmektedir, bk. Blümel 1993, 3-10; Haussoullier 1880a; Haussoullier 1880b; *Syll.*³ no. 46 (a sat. 45; c sat. 53); Zgusta 1964, 526 §1609.

Sat. 2-3: İlk kez belgelenmiş olan Πρωτοδά|μαντος olasılıkla *patronymikon*dur ve Πρωτόδαμας (*nom.*) isminin *genetivus* hali olmalıdır. Πρωτόδαμας ismi *nominativus* halde bir Rhodos yazıtından (Argoslu Protodamas) bilinmektedir, bk. SEG 42, no. 749, 15. İsmi *genetivus* hali ise Delos yazıtlarında Πρωτοδάμα olarak görülür, bk. *I.Délos*, no. 449 (B sat. 27); no. 442 (sat. 170-171); *LGPNI*, 390, s.v. Πρωτόδαμας.

Sat. 4: T harfi sonrasında görülen kısa yatay çizgi taş yüzeyinde oluşmuş bir kırıktır ve rastlantısaldır.

Yazıtın niteliği belirlenememektedir, bununla birlikte buluntu yeri, yazıt taşıyıcının formu ve yazıtta yer alan özel isimler doğrultusunda bir adak yazıtı olması muhtemeldir. Harflerin yazımında *stoikhedon* stil gözlemlenmektedir; satır sonlarındaki boş alanlar, satırlardaki eşit harf sayısı gerekliliğinin sonucu olmalıdır.

Figür 4a: Yazıt no. 1

Figür 4b: Yazıt no. 1 (üst)

2. Levha (?) Parçası

Beyaz mermerden levha (?) parçası, Athena Kutsal Alanı’nda yürütülen kazılar sırasında 2008 yılında bulunmuştur. Sol ve alt korunmuş, sağ ve üst kırıktır. Alt yüzeyi eğimlidir (fig. 5).

Ölçüler: Yükseklik: 7 cm; Genişlik: 9 cm; Derinlik: 2,6 cm; Harf yüksekliği: 1,5 cm (omikron 1,2 cm).

Tarih: MÖ 4. yüzyıl (harf karakterleri).

Karia Arkeolojisi: Güncel Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu (29 Kasım - 1 Aralık 2018, Milas) kapsamında "Pedasa'dan Yeni Yazıtlar: Pedasalı Athena" başlıklı sözlü bildiride sunulmuştur.

[ca. 2] HX[- - -]

2 Ἀθην[αίη ?- - -].

"[- - -] Athen[a'ya? - - -]"

Sat. 2: Ἀθην[αίη ?- - -]. Tamamlama önerisi için bk. Paton ve Myres 1896, 215-216, no. 4 (sat. 2-3, krş. sat. 1); [CIG no. 2660; SGDI no. 5731]; *Syll.*³, no. 46 (A sat. 3); [Blümel 1993, 3-10]. Kutsal alanda ele geçmiş olması nedeniyle, bir adak yazıtı olması muhtemeldir. Tamamlama önerisi de bu doğrultuda yapılmıştır.

3. Arazi Satışına İlişkin Karar

Beyaz mermerden stel parçası, Athena Kutsal Alanı'nda 2009 yılında, taş dolgu içinde bulunmuştur. A yüzüne göre sol yan yüzey korunmuş, diğer yönlerden kırıktır. İyi işçilikli stelin ön ve arka yüzünde özenle kazınmış yazıt bulunmaktadır (fig. 6a-b).

Ölçüler: Genişlik: 11,5 cm (korunmuş); Yükseklik: 13,5 cm (korunmuş); Derinlik: 5 cm; Harf yüksekliği: 1-1,2 cm (omikron 0,7-0,8 cm).

Tarih: MÖ 4. yüzyılın ortaları veya ikinci yarısı (harf karakterleri).

A

ΩΣΜΕΙΑ[.]Ι ΪΣΣ[- - - Ἀπ]-

2 ατουρίου κα[ὶ - - - ἐν τῷ]

μηνὶ τῷ Ἀ[νθεστηριῶνι ? - - -]

4 ΣΩΛΛ[- - -]

πριάμε[νος ? - - -]

6 ΕΑΝ[- - -]

ΛΕΩ[- - -]

8 ΪΣ[- - -]

B

[- - - - - - -]ΕΩΝ ἑκατὸν

2 [- - - - - - -]Σ τὴν γῆν

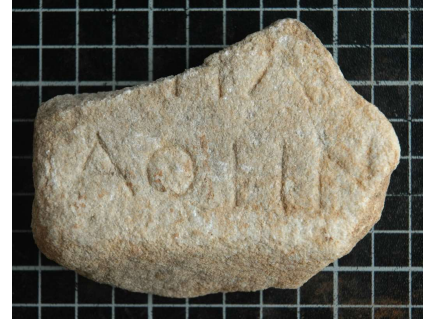
[- - - - - - - π]εντήκο-

4 [ντα ? - - - - - τὴ]ν γῆν ^v.

[- - - - - - -]ΝΤΑ

6 [- - - - - - -]ΕΥ

Yazıtın korunma durumu nedeniyle anlaşılır ve güvenilir bir tercüme sunulamamaktadır.

Figür 5: Yazıt no. 2 (Pedasa kazı arşivi)

Figür 6a: Yazıt no. 3 A yüzü

Figür 6b: Yazıt no. 3 B yüzü

A sat. 1-2: Yaygın bir özel isim olan Ἀπατούριος (Apatourios) için bk. *LGPN* VB, 36, s.v. Ἀπατούριος.

A sat. 3: Satır sonunda yalnızca üst kısmı korunmuş harf olasılıkla A'dır. İlk harfi korunmuş ay ismi için diğer bir tamamlama önerisi Ἀ[ρτεμισιῶνι - -] olabilir.

A sat. 4: Satırda korunmuş harfler olasılıkla eril cinsten bir özel isme aittir. İsmin hali (*casus*) hakkında bilgi bulunmamakla birlikte *nominativus* ya da *genetivus* olması muhtemeldir. Kısmen korunmuş olan bu ismi Hekatomnos oğlu satrap Maussollos ile ilişkilendirmek mümkündür zira yazıt zamansal olarak uyumludur, bununla birlikte bu ilişkilendirme için yeterli veri bulunmamaktadır; ayrıca -σωλλος (*nom.*) bitimi olasılıkla Karca kökenli çok sayıda *epikhorik* isimde görülmektedir; bk. Haussoullier 1880a; Haussoullier 1880b; *Syll.*³ no. 46; Blümel 1993, 3-10; (A sat. 19; D sat. 9-10) Παρὰῤσωλλος, (A sat. 40) Ἀκταῤσωλλος, (A sat. 42-43; C sat. 43; D sat. 5-6; D sat. 32) Σαρρσωλλος, (A sat. 55) Πορρσωλλος, (C sat. 6; C sat. 35) Ὑρρσωλλος.

A sat. 5: πριάμε[νος ? - - -]. πρίαμαι (satın almak) filinin *praesens medium participium* halidir, cinsiyeti *masculinum* veya *neutrum* olabilir, *numerus* ve *casus* (hal) belirsizdir. Bu fiil *praesens medium participium* olarak sıklıkla bir rahipliğin satışında satın alan kişiyi ifade etmek için kullanılır, Halikarnasos'tan (MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı) bir örnek için bk. (e.g.) *GIBM* IV.1, no. 895; *Syll.*³ no. 1015; *LSAM* no. 73; (sat. 4-5) ὁ πριάμε[νος] [τ]ῇν ἱερῆτείαν τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Περγαίας (κτλ), krş. Newton 1863, 689-690, no. 3; *GIBM* IV.1, no. 897; *OGIS* no. 46; Austin 1981, no. 100; Migeotte 1984, no. 103; (sat. 20-21) ὁ δὲ πρ[ι]άμενος ἐν ἡμέραις τρ[ι]άκο[ν]τα τὸ [ἀργύριον] καταβαλέτω τοῖς τ[α]μίαις.

B sat. 3: *Fem. dat. sing.* artikel (tanımlık) τῇ *iota subscriptum* ile yazılmış olmasına karşın, yazıtın A yüzünde, 3. satırdaki *masc. dat. sing.* τῷ artikeli *iota adscriptum* ile yazılmıştır.

B sat. 3-4: [- - π]εντήκο[ν]τα ? - -], olasılıkla arazinin satışına ilişkin bedeli tanımlayan sayısal ifadenin bir parçasıdır, krş. B sat. 5.

B sat. 5: Satır sonunda korunmuş NTA harfleri, bir sayısal ifadenin son harfleri olabilir.

Yazıt olasılıkla Pedasa'nın Halikarnassos'a bağlanmasından sonraki bir süreçte, Halikarnassos tarafından yapılmış bir arazi satışı ile ilgili karar metnidir. Satışın amacı ya da gerekçesi bilinmemektedir. Satışa çıkan arazilerin arasında Pedasa *khora*sı içinde Halikarnassos'a bağlanan toprakların ya da Pedasalı Athena'nın mülkiyetindeki arazilerin de bulunması ihtimal dahilindedir zira yazıt taşıyan stel Pedasa'daki Athena Kutsal Alanı'nda ele geçmiştir. Bununla birlikte, yazıtın korunma durumu nedeniyle bu konuda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir. Pedasa'da bulunmuş bu yazıtın, Halikarnassos'ta dikilmiş bir kararın kopyası olması muhtemeldir.

Yazıt, MÖ 4. yüzyılın ortaları veya ikinci yarısında Pedasa'daki Athena Kutsal Alanı'nın önemli kararların halka ilan edildiği, yüksek sergileme potansiyeli olan bir mekân olarak kabul edildiğini göstermektedir. MÖ 4. yüzyılın ortalarında ya da ikinci yarısında kutsal alandaki yenilenme çalışması kapsamında *in antis* planlı yeni bir tapınak inşa edildiği ve arkeolojik buluntular doğrultusunda tapınağın bu dönemde yoğun ziyaretçi aldığı bilinmektedir.

4. Adak Yazıtı Parçası

Beyaz mermerden blok, olasılıkla bir heykel altlığıdır. Sağ kırık, sol yüzey düzlenmiş, arka yüz kaba yontuludur. İyi işçilikle düzlenmiş üst yüzeyin sağ kısmında olasılıkla mermer bir heykel için oyuk bulunmaktadır. 2008 yılında Athena Kutsal Alanı'nda yürütülen çalışmalar sırasında yüzeyde bulunmuştur (fig. 7a-b).

Ölçüler: Yükseklik: 8 cm; Genişlik: 28 cm (korunmuş); Derinlik: 23 cm; Harf yüksekliği: 1,5 cm (theta 1,2 cm; omikron 1 cm).

Tarih: Hellenistik Dönem (harf karakterleri).

Karia Arkeolojisi: Güncel Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu (29 Kasım - 1 Aralık 2018, Milas) kapsamında “Pedasa’dan Yeni Yazıtlar: Pedasalı Athena” başlıklı sözlü bildiride sunulmuştur.

vac. ἀνέθηκε ΜΟΣ[- - -]

“[- - -] adadı [- - -]”.

Tek satırdan oluşan yazıtın sonundaki ΜΟΣ, adağı gerçekleştiren şahsın *nominativus* durumundaki isminin ilk üç harfi olabilir, Μόσ[χος ? - -], *vel* Μόσ[χίων ? - -]. Her iki isim de Halikarnassos’ta yaygın olarak belgelenmiştir, bk. *LGPN VB*, 303, s.v. Μόσχος, Μοσχίων.

Adağın hangi tanrı/tanrıçaya yönelik dikildiği bilinmemektedir; satırın başında, ἀνέθηκε öncesinde altı harfli bir yer bulunmaktadır, kısmen tahrip olmuş yüzeyde herhangi bir harf izi tespit edilememektedir.

Figür 7a: Yazıt no. 4

Figür 7b: Yazıt no 4 (üst)

5. Kent’in (Halikarnassos) Athena Pedasis’e Adağı

Beyaz mermerden blok, sağ ve arka kırık. Sol yüzde *anathyrosis* var, kaba yontulmuş üst yüzeyde bir heykele veya bir kenet yuvasına ilişkin iz yoktur. Athena Kutsal Alanı’nda yürütülen kazılarda 2008 yılında bulunmuştur (fig. 8a-b).

Ölçüler: Yükseklik: 22 cm; Genişlik: 21 cm; Derinlik: 22 cm; Harf yüksekliği: 2 cm.

Tarih: MÖ geç 3. yüzyıl – 2. yüzyılın ilk yarısı (harf karakterleri).

Karia Arkeolojisi: Güncel Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu (29 Kasım - 1 Aralık 2018, Milas) kapsamında “Pedasa’dan Yeni Yazıtlar: Pedasalı Athena” başlıklı sözlü bildiride sunulmuştur.

ἡ πόλις Ἀ[θηνᾶ]

2 Πηδασίδι [ἐπὶ ἱερέως?]

Σωκράτ[ους τοῦ]

4 Ἀρκάδος [τὸν εἰκό?]-

να ἀνέθηκεν.]

“Kent, Arkas oğlu Sokrates’in [(Apollon) rahipliği sırasında (?), heykeli (?)] A[thena] Pedasis’e adadı.”

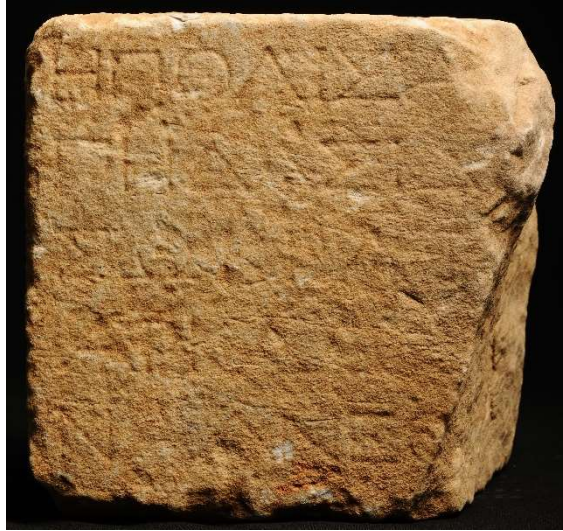
Sat.1: Ἀ[θηνᾶ] *vel* Ἀ[θηνᾶ]. Iota subscriptum tamamlama önerisi için bk. aşağıda no. 6 (sat. 2).

Sat. 2: [ἐπὶ ἱερέως?], tamamlama önerisi için bk. Wilhelm 1908, 61-63, no. 4 (sat. 1), 69-70, no. 6 (sat. 1); Maiuri 1924b, 464-465, no. 4 (sat. 17) [= SEG 4, no. 188]; Newton 1863, 699-700, no. 9 (A sat. 2) [= GIBM IV,1 no. 900]. MÖ 3. yüzyıl ve sonrasında Halikarnassos'ta *eponym* memurlar *neopoios* ve Apollon rahibidir ve Apollon rahibi yalnızca rahip olarak tanımlanır, bk. Sherk 1991, 254. Bu doğrultuda diğer bir tamamlama önerisi [ἐπὶ νεοποιοῦ?] olabilir, bk. GIBM IV,1 no. 895 (sat. 1); Şahin 1976, 19-20, no. 1 (sat. 1); Bean ve Cook 1955, 107-108, no. 35 (sat. 1) [= SEG 16, no. 643]. Halikarnassos'ta belgelenmiş *eponym* memuriyetler için bk. Sherk 1991, 253-254.

Satırın *eponym* bir memuriyet ile tamamlanması dışında, diğer bir olası tamamlama önerisi [διὰ ?] olabilir. Kentin, Pedasa'da gerçekleştirdiği adama işlemini, bir aracı ile yapmış olması ve bu aracının da yazıtta διὰ (*gen.*) ile tanımlanmış olması olasılık dahilindedir.

Sat. 4: Karia'da, özellikle Halikarnassos'ta belgelenen Ἀρκάς ismi için bk. LGPN VB, 59 s.v. Ἀρκάς.

Sat. 4-5: [τὸν εἰκό?]να, tamamlama *exempli gratia* önerilmiştir, -ων (*gen.* -οῖς) bitimli bir ismin *accusativus singularis* halidir; [τὸν πύλῳ]να, [τὸν ἀνδρῶ]να, [τὸν κίο]να (*vel sim.*) çok sayıda tamamlama önerisi olasılık dahilindedir.

Figür 8a: Yazıt no. 5

Figür 8b: Yazıt no. 5 (üst ve sağ)

Bu adak yazıtı tanrıçanın *epitheti* olan Πηδασίς'in (*Pedasis*) belgelendiği, bilinen en erken tarihli yazıttır. Pedasa'da bulunan, Paton ve Myres tarafından yayımlanan adak yazıtında³⁹ Athena'nın *epitheti* yer almamaktadır. MÖ 4. yüzyıla tarihlenen bir yazıt parçasında ise yalnızca Athena adı kısmen korunmuştur⁴⁰. *Epithet*, MÖ 2. yüzyılın ortaları veya ikinci yarısına tarihlenen adak yazıtında Ἀθηνᾶ Πηδασί[δῃ] ve MÖ 1. – MS 1. yüzyıla tarihlenen yapı yazıtında [- - Ἀθηνᾶ Πηδασί[δῃ]] olarak kısmen korunmuş halde belgelenmiştir⁴¹. Bu *epithet* Pedasa'nın, kökleri Geç Protogeometrik Dönem'e kadar uzanan ve Athena ile özdeşleşmiş yerel tanrıçasına bir *epithet* atfetme ihtiyacı doğrultusunda, Halikarnassos'ta ve çevresinde tapınım gören diğer Athena kültlerinden⁴² ayırmak için Maussollos dönemi

³⁹ Paton ve Myres 1896, 215-216, no. 4; CIG no. 2660; SGDI no. 5731; Diler *et al.* 2021, 190-191, 231, res. 4.

⁴⁰ Bk. yukarıda no. 2 (sat. 2).

⁴¹ Bk. aşağıda no. 6 (sat. 2); no. 8 (Fr. AB sat. 1).

⁴² Halikarnassos'ta Athena kültü için bk. Syll.³, no. 46; Blümel 1993, 3-10 (A sat. 2); Şahin 1976, 21-22, no. 4 (sat. 2); SEG 26 no. 1221; Wilhelm 1905, 241 (sat. 5). Theangela'da Athena kültü için bk. Robert 1936, 86-87, no. 53 (sat. 21-23). Myndos'ta Athena kültü için bk. Lycoph. Alex. 1261.

sonrasında Halikarnassoslular tarafından kullanılmış olabilir, zira aynı *epithet* Maussollos dönemi sonrasında Halikarnassoslular tarafından Pedasa'nın da dahil olduğu araziye tanımlamak için de kullanılmıştır⁴³.

Tanrıçanın *epitheti* olan Πηδασίς (*Pedasis*) aynı zamanda bir Pedasalıyı tanımlayan *ethnikonun* *femininum nominativus singularis* halidir ve tanrıçanın "Pedasalı" kimliğini yansıtmaktadır. *Ethnikonun* *masculinum nominativus singularis* hali olan Πηδασεύς antik literatürde ve yazıtlarda belgelenmiştir⁴⁴. *Femininum* olan Πηδασίς ise Strabon'da⁴⁵ ve ünlü Salmakis yazıtında⁴⁶ Pedasa'nın içinde bulunduğu Myndos ve Theangela arasındaki⁴⁷ bölgeyi tanımlamak için kullanılmıştır. Bölgenin *Pedasis* olarak isimlendirilmesi Pedasa'nın Halikarnassos ile coğrafi yakınlığı kadar, Halikarnassos'a bağlanan yerleşimler arasındaki güçlü konumu ve geniş *territoriumu* ile ilişkili olmalıdır.

Tamamlama önerileri doğrultusunda adak, *polis* (kent) tarafından Arkas oğlu Sokrates'in *eponym* memuriyet olan Apollon rahipliği (?) sırasında⁴⁸ sunulmuştur. Adağı sunan *polis* Halikarnassos olmalıdır zira Pedasa'nın kentsel statüsü MÖ 4. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Maussollos döneminde son bulmuştur⁴⁹; Pedasa, Maussollos tarafından Halikarnassos'a bağlanan altı yerleşimden birisidir⁵⁰, bununla birlikte arkeolojik ve epigrafik veriler yerleşimin Halikarnassos'a bağlanmasından sonra tümüyle ıssızlaşmadığını göstermektedir. Artık Halikarnassos'un *khora*sına dahil olan Pedasa'nın devam eden canlılığının en önemli nedenlerinden birisi, burada bulunan "Pedasalı" Athena kültüdür. Yazıtta *polis*in Athena'ya yönelik bir adak gerçekleştirmiş olması, MÖ geç 3. yüzyıl - 2. yüzyılın ilk yarısında ya da öncesinde Athena Kutsal Alanı'nın dinsel statüsünün Halikarnassos kent kurumları tarafından resmi olarak kabul edilmiş olduğu şeklinde anlaşılmalıdır. Kutsal alanda yürütülen kazılarda ele geçen, MÖ 4. yüzyılın ortaları veya ikinci yarısına tarihlenen arazi satış kararı (no. 3) ve MÖ 2. yüzyılın ortaları veya ikinci yarısına

⁴³ Bk. dn. 45-46.

⁴⁴ Hdt. I, 175 (Πηδασέες); Hdt. I, 176 (Πηδασέες); Hdt. VI, 20 (Καρσὶ Πηδασεῦσι); Hdt. VIII, 104 (Πηδασέα); Hdt. VIII, 104 (οἱ Πηδασέες); Hdt. VIII, 105 (ἐκ (...) τῶν Πηδασέων); Strab. XIII, 1, 59 (C 611) (τοῖς δὲ Πηδασεῦσι); Haussoullier 1880a, 295-313 = *Syll.*³ no. 46 (D sat. 4) (Υσσωῖο Πηδασεύς), krş. Steph. Byz. 520 s.v. Πήγασα. ὁ πολίτης Πηδασεύς.

⁴⁵ Strab. XIII, 1, 59 (C 611) ἡ χώρα Πηδασίς.

⁴⁶ Isager 1998, 1-11 (col. I, sat. 26) Πηδασίδος γαίης τέρμονας ἰδρύεται, ayrıca bk. SGO I, no. 01/12/02; Lloyd-Jones 1999, 1-2, 26; Gagné 2006, 12-13.

⁴⁷ Konuk 2012, 342.

⁴⁸ Farklı tamamlama önerileri [ἐπὶ νεοποιοῦ?] ve [διὰ ?- -] için bk. yukarıda no. 5 app. cr. 2.

⁴⁹ K. Konuk, Karia satraplık merkezinin Mylasa'dan Halikarnassos'a taşınmasını MÖ 375 yılı yakınlarına tarihlemektedir, bk. Konuk 2021.

⁵⁰ Strab. XIII, 1, 59 [C 611] Strabon, Kallisthenes'e atıfta bulunarak, Lelegler tarafından iskân edilen sekiz kentin altısının Maussollos tarafından Halikarnassos ile birleştirildiğini, Souangela ve Myndos'un ise varlığına devam ettiğini aktarır, fakat Halikarnassos ile birleştirilen kentlerin isimlerini anmaz. Yaşlı Plinius ise Theangela (=Termera), Side, Madnasa, Ouranion, Pedasa ve Telmissos'un Büyük İskender döneminde Halikarnassos'a dahil edildiğini aktarır, bk. Plin. *nat.* V, 107. Plinius'un, Termera yerine hatalı olarak Theangela'yı Halikarnassos'a bağlanan yerleşimler arasında saydığı genel olarak kabul edilmektedir, bk. Bean ve Cook 1955, 144; Hornblower 1982, 82, dn. 27, krş. Jeppesen ve Luttrell 1986, 78-79. Plinius'a göre kentlerin Halikarnassos'a dahil edilmesi Büyük İskender döneminde gerçekleşmiştir. Yaygın görüşe göre tek bir *synoikismos* vardır ve Plinius kentlerin Halikarnassos'a dahil edilmesini hatalı olarak Büyük İskender'e atfetmiştir, bk. Bean ve Cook 1955, 143-145, 169; Laumonier 1958, 607, dn. 6; Hornblower 1982, 81-83; Demand 1990, 123; Ruzicka 1992, 35, 174, n. 9; Piñol-Villanueva 2013, 181, dn. 41. Buna karşılık bazı araştırmacılar Büyük İskender döneminde gerçekleşmiş olması muhtemel ikinci bir birleştirme (*synoikismos*) olasılığına işaret ederler, ikinci *synoikismos* ile Halikarnassos'a bağlanan arazi, yarımadanın doğusuna Keramos'un doğusundaki Ouranion'a kadar uzanmaktadır, bk. Varinlioğlu *et al.* 1992, 162-163; Descat 1994, 63-64; Debord 1999, 449; Konuk 2012, 342-343; Capdetrey 2012, 232; Santini 1971, 128. R. Descat, Büyük İskender'in *synoikismos* inisiyatifinin Ada için Halikarnassos merkezli bir *basileia* teşkil etmek olduğunu öne sürmektedir, bk. Descat 2010, 142, dn. 37. M. Santini'ye göre ise Büyük İskender'in amacı Kolpos Isikos ve Kolpos Keramikos arasında karasal bir bağlantı kurmaktır, bk. Santini 2017, 128, dn. 90. Olası ikinci *synoikismos*un doğu sınırını oluşturan Ouranion'un lokalizasyonu için bk. Varinlioğlu *et al.* 1992; SEG 42, no. 1919; BE 1993, no. 519.

tarihlenen dekret (?) parçası (no. 7), Athena *Pedasis* Kutsal Alanı'nın MÖ 4. yüzyılın ortalarından itibaren kararların halka ilan edildiği yer olduğuna işaret etmektedir⁵¹.

Maussollos dönemi öncesinde Pedasa'nın politik statüsü konusunda Halikarnassos'ta bulunmuş, Apollon, Athena ve Parthenos'a borçlu olanlara ilişkin arazi satış listesi dolaylı bilgi sunmaktadır⁵². MÖ 425–350 yılları arasına tarihlendirilen⁵³ listede Pedasalı (Πηδασεύς) *ethnikon*u ile tanımlanan bir şahsın bulunması, Pedasa'nın bu dönemde otonom bir statüye sahip olduğunu ve Pedasalıların Halikarnassos toplumunun bir parçası olmadığına işaret etmektedir⁵⁴. Bununla birlikte sınır komşusu iki yerleşimin halkları arasında özellikle inanç konusunda kendini gösteren kültürel bir ilişki olmalıdır. Aristoteles'e atfedilen bir metin bu kültürel ilişki konusunda olası ipuçları sunmaktadır; Aristoteles, Karia'daki Pedasia'da (ἐν τῇ Πηδασίᾳ τῆς Καρίας) Zeus için kutlanan kurban törenlerinde (θυσία τῷ Διὶ συντελεῖται), Pedasa'dan (ἐκ Πηδάσων) bir keçinin gönderildiğini aktarmaktadır. Anlatıya göre 70 *stadia* (yaklaşık 13 km) yolu kısa bir ipe bağlı şekilde rahipliği üstlenen kişinin önünden yürüyen keçi, izleyicilerin büyük kalabalığı arasından geçerek törenin yapılacağı alana kadar yolundan hiç sapmadan gelir, ayrıca söz konusu Zeus Tapınağı'nın çevresinde daima iki kuzgun bulunmakta ve diğer kuşlar bölgeye yaklaşmamaktadır. İki kuzgundan bir tanesinin boynunun ön kısmında beyaz bir benek vardır⁵⁵. Bu anlatıda bahsedilen Zeus'un, Halikarnassos'ta tapınım gören Zeus A(s)kaios⁵⁶ ile ilişkilendirilmesi⁵⁷, Apollonios *Paradoksographos*'un bir metnine dayanmaktadır; Apollonios'a göre, Halikarnassos'ta Zeus Askraios için düzenlenen bir kurban töreni sırasında (ἐν Ἀλικαρνασσῷ θυσίας τινὸς τῷ Διὶ τῷ Ἀσκραίῳ) tapınağın önüne bir keçi sürüsü getirilir, duaların tamamlanmasının ardından bir keçi hiç kimse tarafından yönlendirilmeksizin altara yaklaşır, rahip keçiyi tutar ve kurban eder⁵⁸. Keçi betimi Halikarnassos sikkelerinde de bulunmaktadır; MÖ 5. yüzyıla tarihlenen Halikarnassos sikkelerinin ön yüzünde Pegasos betimi yer alırken arka yüzünde keçi betimi görülmektedir⁵⁹, arka yüzdeki keçi betiminin boynunda gergin olmayan bir ip ile

⁵¹ Kutsal alanda iki parça halinde bulunmuş, diğer bir Hellenistik dekret parçası yazar tarafından yayına hazırlanmaktadır.

⁵² *Syll.*³, no. 46 (D sat. 4), ayrıca bk. Blümel 1993. Yazıt Maussollos öncesi Halikarnassos'ta Athena kültünü (A sat. 2) belgelemektedir.

⁵³ Blümel 1993, 3, krş. Piñol-Villanueva 2013, 176-179. A. Piñol-Villanueva, yazıtı Maussollos dönemi surlarının inşası öncesine tarihlemekte ve MÖ 370 tarihini *terminus ante quem* olarak önermektedir. Maussollos dönemi kent surlarının tarihi hakkında bk. Pedersen 1994.

⁵⁴ Piñol-Villanueva 2013, 180-181. Piñol-Villanueva, Ouranion'un MÖ 353/352 yıllarında kentler arası anlaşmalarda kentlerini temsil ettiklerinden yola çıkarak, Pedasa'nın tümüyle ya da kısmen otonom statüsünün Maussollos dönemi sonrasında da devam etmiş olabileceği görüşündedir, krş. *I.Mylasa*, no. 12; Blümel 1990, 32-34 (sat. 16-17). Bu görüşü destekleyici veri henüz bulunmamaktadır.

⁵⁵ Ps.-Aristot. *mir.* 137 (844b Bekker). Ἐν τῇ Πηδασίᾳ τῆς Καρίας θυσία τῷ Διὶ συντελεῖται, ἐν ᾗ πέμπουσιν αἰγά τινα, περὶ ἣν θανμαστόν τί φασι γίνεσθαι. βαδίζουσα γὰρ ἐκ Πηδάσων σταδίους ἑβδομήκοντα δι' ὄχλου πολλοῦ τοῦ θεωροῦντος οὕτε διαταράττεται κατὰ τὴν πορείαν οὕτ' ἐκτρέπεται τῆς ὁδοῦ, δεδεμένη δὲ σχοινίῳ προπορεύεται τοῦ τὴν ἱεροσύνην ἔχοντος. θανμαστόν δ' ἐστὶ καὶ τὸ δύο κόρακας εἶναι διὰ τέλους περὶ τὸ τοῦ Διὸς ἱερόν, ἄλλον δὲ μηδένα προσιέναι πρὸς τὸν τόπον, καὶ τὸν ἕτερον αὐτῶν ἔχειν τὸ πρόσθεν τοῦ τραχήλου λευκόν.

⁵⁶ Cook 1925, 871-872; Laumonier 1958, 628-629; Graf 2009, 336-341. Halikarnassos ve çevresinde Zeus A(s)kaios'a yönelik adaklar için bk. Jeppesen 1964, 202-203 (sat. 3-4); *LBW* no. 501 (sat. 2); Paton 1907, 47 (sat. 4).

⁵⁷ Schaefer 1912, 408; Cook 1925, 872; Laumonier 1958, 631-634; Gagné 2006, 12-13; Bremmer 2009, 304. Metinde bahsedilen 70 *stadia* mesafenin Pedasa-Halikarnassos yolu için uzun olduğu da dikkate alınmalıdır. H. Lloyd-Jones tapınağın yeri için Zephyrion'u önermektedir, bk. Lloyd-Jones 1999, 5.

⁵⁸ Apoll. Par. *hist. mir.* 13. <....> ἐν τῷ κατὰ τόπους μυθικῷ, ἐν Ἀλικαρνασσῷ θυσίας τινὸς τῷ Διὶ τῷ Ἀσκραίῳ συντελουμένης ἀγέλην αἰγῶν ἄγεσθαι πρὸ τοῦ ἱεροῦ καὶ ἴστασθαι τῶν δὲ κατευχῶν συντελεσθεισῶν προβαίνειν μίαν αἰγα ὑπὸ μηδενὸς ἀγομένην καὶ προσέρχεσθαι τῷ βωμῷ, τὸν δὲ ἱερέα λαβόμενον αὐτῆς καλλιερεῖν.

⁵⁹ Bk. *SNG Kayhan I*, 757-758; *SNG Kayhan II*, 1614; *SNG Keckman I*, 39 (= *HNO* no. 64: MÖ 450-400); *Waddington*, 2359; *BMC Caria*, 102, no. 6, pl. XVIII, 5 (= *HNO* no. 1964: MÖ 430-400); Imhoof-Blumer 1883, 466, no. 44, taf. J, 20 (= *HNO* no. 2278: MÖ 430-400), ayrıca bk. *HNO* no. 2059 (MÖ 490-480); *HNO* no. 2063 (MÖ 450-430); *HNO* no. 1654 (MÖ 450-400); *HNO* no. 2489 (MÖ 430-400).

betimlenmesi, Apollonios'un bahsettiği Zeus A(s)kaios şölenleri ile ilişkili olmalıdır⁶⁰. Aristoteles ve Apollonios'un sözünü ettiği Zeus kurban törenleri arasındaki kısmi benzerlik, Aristoteles tarafından bahsedilen Pedasia'nın, Halikarnassos yakınındaki Pedasa ile ilişkilendirilmesini mümkün kılmaktadır⁶¹. Bu durumda Pedasa'nın Maussollos tarafından Halikarnassos'a dahil edildiği MÖ 4. yüzyılda veya daha öncesinde dinsel kimliği ile öne çıkarak yakın komşusu Halikarnassos ile ortak dinsel şölenler düzenlemiş olduğu sonucuna varılmaktadır⁶². Maussollos dönemi öncesinde iki yerleşim arasındaki ilişkinin diğer bir olası nedeni de Pedasa'nın stratejik konumu olmalıydı; Pedasa, sınır komşusu Halikarnassos'a kuzeyden ulaşan kara yolunu kontrol eden, ayrıca kuzeyde Torba Koyu'ndan güneyde Halikarnassos Körfezi'ne kadar geniş bir görüş açısı sağlayan bir yükselti üzerine kurulmuştu.

Maussollos dönemi sonrasında kuşkusuz Pedasa, Halikarnassos'a bağlanan altı Leleg yerleşimi arasında yeni kente coğrafi yakınlığı nedeniyle özel bir konuma sahiptir. Halikarnassos'un eskiden kuzey komşusu olan Pedasa'nın toprakları artık yeni kentin kuzey sınırını teşkil etmektedir⁶³. Pedasa'nın surları üzerindeki gözetleme kuleleri⁶⁴ ve Athena Kutsal Alanı'nın hemen güneydoğusunda yer alan karakol binası⁶⁵ da Halikarnassos'un güvenliği için önemli kontrol noktalarıydı. Salmakis yazıtı da açıkça göstermektedir ki MÖ 2. yüzyılın ortalarında Pedasa, aynı Salmakis gibi Halikarnassos'un ayrılmaz ve önemli bir parçasıydı. Pedasa toprağının sınırlarını çizen Athena ise kentin inanç yelpazesi içinde önemli bir yere sahipti. Tanrıça Athena'nın hem Pedasa'nın hem de Halikarnassos'un dinsel yaşamındaki önemine Salmakis yazıtındaki mitolojik bir öykü tanıklık etmektedir; Yazıtta Halikarnassos'a gelen Athena (Pallas), terbiyecisi Bellerophontes'i getirterek Pegasos'u⁶⁶ gökyüzünden indirir ve Bellerophontes'in ayak izlerinde yürüyerek Pedasa arazisinin (Πηδασίδος γαίης) sınırlarını belirler (τέρμονας ἰδρύεται)⁶⁷. Bu şekilde Halikarnassos hakimiyeti

⁶⁰ Bk. HNO no. 2060 (MÖ 480-470); SNG Kayhan II, 1613 (= HNO no. 2061: MÖ 480-470); SNG Keckman I, 919 (=HNO no. 975; MÖ 470-460); SNG Cop., 336; SNG Kayhan I, 756; (=HNO no. 63; MÖ 460-450); SNG Kayhan I, 755 (=HNO no. 2064; MÖ 460-450), ayrıca bk. Ashton ve Konuk 2019, 266, dn. 36.

⁶¹ Schaefer 1912, 406, krş. Laumonier 1958, 609-610. A. Laumonier'e göre, Aristoteles tarafından bahsedilen Zeus, Pedasa'nın bir kültü olabilir ve Zeus'un Pedasa'da Athena ile tanrı çifti olarak tapınım görmesi de olasılık dahilindedir. Pedasa'da yerel bir Zeus kültüne ilişkin arkeolojik veya epigrafik bir delil bulunmamaktadır, bununla birlikte 2016 yılı araştırmaları sırasında Pedasa akropolisini ile Athena Kutsal Alanı ve Sivriçam tepesi arasında bulunan, araştırmacılar tarafından "altar tepesi" olarak isimlendirilen yükselti üzerinde bir açık hava kutsal alanı tespit edilmiştir, Arkaik Dönem ve sonrasında kullanım gören bu kutsal alanın hangi tanrı/tanrıçaya adanmış olduğu henüz bilinmemektedir, bk. Diler ve Topaloğlu 2019, 5-8; Diler et al. 2021, 216-217.

⁶² Synoikismos sonrasında khorada bulunan Pedasa'dan, merkez kent Halikarnassos'a doğru yapılan dinsel tören alayı Pedasa'nın *territorium* içindeki konumunu ve Halikarnassos'a olan bağlılığını temsil ediyor olmalıdır, bk. Gagné 2006, 12-13; Bremmer 2009, 304; Santini 2017, 128.

⁶³ Gagné 2006, 13, 17-18.

⁶⁴ Diler et al. 2021, 192-197.

⁶⁵ Diler et al. 2021, 197-198.

⁶⁶ Pegasos, MÖ 5. yüzyıla tarihlenen Halikarnassos sikkeleri üzerinde de görülmektedir, bk. Laumonier 1958, 636, dn. 4; Isager 1998, 14, dn. 29, ayrıca bk. yukarıda dn. 59-60. M. Santini, Pegasos ile eşleştirilmiş, kanatlı at formunda bir Anadolu tanrısının Halikarnassos'un erken kültüründe etkin olabileceğini ve yerleşimin adının da bu tanrıdan gelmiş olmasının mümkün olduğunu öne sürmektedir, bk. Santini 2017, 118-127, 137.

⁶⁷ Lloyd-Jones 1999, 1 (col. I, sat. 23-26); SGO I, no. 01/12/02, ayrıca bk. Lloyd-Jones 1999, 1-2, 26; D'Alessio 2004, 47; Gagné 2006, 12-13; Bremmer 2013, 66-67; Santini 2017, 127-134, yazıtın tarihi hakkında ayrıca bk. Isager 2004, 12-13; D'Alessio 2004, 50-51, krş. Lloyd-Jones 1999, 13; Gigante 1999, 91. İfadenin (τέρμονας ἰδρύεται) farklı tercüme için bk. Isager 1998, 8 "places the boundaries"; Lloyd-Jones 1999, 2; Gagné 2006, 12; Bremmer 2013, 66 "fixed the boundaries"; Santini 2017, 112, dn. 13 "marks the boundaries"; Santini 2017, 132 "fixes the boundary stones"; SGO I, 41 "einhereschreitend die Grenzsteine". R. Gagné, cümlelerin yüklem zamanının *praesens* olmasını şiirde efsanevi geçmiş ile var olan kültürler arasında kurulan bağlantı ile açıklamaktadır, bk. Gagné 2006, 13, ayrıca bk. Santini 2017, 131. Santini ayrıca mitolojik bağlamın haricinde, söz konusu ifadenin bir arazi veya sınır anlaşmazlığı sonrasında gerçekleşmiş bir sınır tespiti faaliyeti ile ilişkili olması ihtimaline işaret etmektedir, bk. Santini 2017, 133-134.

altındaki Pedasa arazisinin sınırları da Athena tarafından çizilir ve “yerli” Pedasa'nın Hellenizasyonu da Pedasalı bir tanrıça eliyle yapılmış olur⁶⁸.

Kent tarafından Athena *Pedasis* için yapılmış bu adak yazıtı, Salmakis yazıtından daha erken bir döneme, MÖ geç 3. yüzyıl – 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir ve Athena *Pedasis* Kutsal Alanı'nın Halikarnassos için artan önemine işaret etmektedir. Kutsal alanda ele geçmiş en önemli arkeolojik buluntu olan mermer Athena heykeli⁶⁹ de MÖ 2. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir. Nümismatik veriler de Halikarnassos'ta Athena kültünün MÖ 2. yüzyıldaki yükselişine tanıklık ederler; MÖ 2. yüzyılın başlarına (MÖ 200-180) tarihlenen bir grup Halikarnassos sikkesi Athena'nın bu yüzyılda artan önemine işaret etmektedir. Ön yüzünde Helios veya Apollon-Helios betimi bulunan sikkelerin, arka yüzlerinde miğferiyle betimlenmiş Athena büstü yer alır⁷⁰. MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen diğer bir sikke grubu ise Halikarnassos'ta Athena'ya yönelik ilginin en yüksek seviyede olduğu bir döneme işaret etmektedir. Bu dönemde Halikarnassos sikkelerinin Pedasa ile ilişkilendirilen sikkeler ile büyük benzerlik içinde olduğu görülür⁷¹. Ön yüzlerinde sorguçlu miğferiyle betimlenmiş Athena büstü bulunan sikkelerin arka yüzünde Athena'nın simgesi olan baykuş betimi bulunmaktadır⁷².

6. Artemidoros'un Athena Pedasis'e Adası

Gri kireçtaşından, üst ve alt köşeleri profilli dikdörtgen kaide, üç parça halinde ele geçmiş, yazıtlı ön yüzün sol kısmından kırılmış olan parça yitiktir. Arka yüz kaba yontulu, sol ve sağ yüzeyler düzlenmiş, profiller solda ve sağda devam etmektedir. Üst yüzeyde bir heykele ilişkin iz bulunmamaktadır. 2007 yılında kutsal alanın güneyinde, karakol binasının batısındaki terasta yüzeyde bulunmuştur. Sığ harfler ile yazılmış yazıt uygun ışıktaki güçlkle okunabilmektedir (fig. 9a-c).

Ölçüler: Yükseklik: 53 cm; Genişlik: 46 cm; Derinlik: 42 cm; Harf yüksekliği: 1,5–1,7 cm (omega 1 cm).

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortaları veya ikinci yarısı (harf karakterleri).

Karia Arkeolojisi: Güncel Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu (29 Kasım - 1 Aralık 2018, Milas) kapsamında “Pedasa'dan Yeni Yazıtlar: Pedasalı Athena” başlıklı sözlü bildiride sunulmuştur.

[Ἀρ]τεμίδωρος Δημητρίου

2 [τοῦ Μ]ηνοφίλου Ἀθηνᾶ Πηδασί[δι]

[vac.] ἐν χίῳ. vac.

[M]enophilos oğlu Demetrios'un oğlu [Ar]temidoros, adası Athena Pedasis'e (sundu).

⁶⁸ Santini 2017, 110-111, 135-136.

⁶⁹ Diler 2011, 329; Adıgüzel 2013, 15-16, 39-40 (tarihleme), 60-61, lev. VIII a-b, lev. IX a-b.

⁷⁰ Bk. e.g. SNG Kayhan I, 762-763 (= HNO no. 67-68); SNG von Aulock, 2527 (= HNO no. 270); SNG von Aulock, 2530; SNG Keckman I, 52 (= HNO no. 273); SNG Keckman I, 51; SNG Cop. 367; SNG Ashmolean XI, 187-188; Waddington, 2363 (HNO no. 465); SNG von Aulock, 8087-8088 (= HNO no. 466-467); SNG Ashmolean XI, 189; SNG Kayhan I, 764; SNG Kayhan II, 1619 (HNO no. 1333); Waddington, 2364 (= HNO no. 1656); Waddington, 2374 (HNO no. 1669); SNG von Aulock, 8086 (HNO no. 2316), ayrıca bk. HNO no. 2056, 2201, 2202, 2203, 2243, 2249, 2260, 2428.

⁷¹ Konuk 2012, 341, no. 1, 345, no. 2, 346, no. 3, krş. von Aulock 1975, 127.

⁷² Bk. e.g. SNG von Aulock, 2529; Waddington, 2362 (= HNO no. 272); SNG von Aulock, 8090 (= HNO no. 468); SNG von Aulock, 8091; SNG Cop. 369 (= HNO no. 469); SNG Keckman I, 53 (= HNO no. 577); krş. SNG Cop. 370 (= HNO no. 1110) ayrıca bk. HNO no. 1660; 1670; 2207; 2247; 2248; 2251; 2252; 2258; 2566, ayrıca bk. Laumonier 1958, 624; Konuk 2012, 345.

Adağı sunan Demetrios oğlu Artemidoros'un *ethnikon*una yazıtta yer verilmemesi, onun Halikarnassos vatandaşı olduğunu göstermektedir. Halikarnassos'ta ele geçen, Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir isim listesinde Konon oğlu Menophilos'un oğlu olan Demetrios adında bir şahıs belgelenmiştir⁷³. Bu Demetrios ile Pedasa'da adağı sunan Artemidoros'un babası olan Demetrios'un aynı kişi olması ihtimal dahilindedir.

Figür 9a: Yazıt no. 6

Figür 9b: Yazıt no. 6 (arka ve üst)

Figür 9c: Yazıt no. 6 detay

7. Dekret (?) Parçası

Beyaz mermerden stel/kaide parçası, üstte cavetto profilinin bir bölümü korunmuş taç profili vardır, üst yüzeyi kırıktır. Sol yan yüz kısmen korunmuş, arka, alt ve sağ yönlerden kırıktır. 2009 yılı kazı çalışmaları sırasında Athena Kutsal Alanı'nda, teras duvarı yakınında bulunmuştur (fig. 10).

Ölçüler: Yükseklik: 18 cm (korunmuş); Genişlik: 12,5 cm (korunmuş); Derinlik: 7,5 cm (korunmuş); Harf yüksekliği: 0,6-0,7 cm.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortaları veya ikinci yarısı (harf karakterleri).

ἐπὶ ἱερῶ[ς - - - Ἄν]-

2 δρῶνος Ι[- - -]

τοῖς ΙΕΡ[- - -]

4 ΜΑΤΩ[- - -]

⁷³ Cousin ve Diehl 1890, 99-102, no. 5 (sat. 21-22/29-30).

ΛΕΤ[- -]

6 ΛΓ[- -]

Yazıtın korunma durumu nedeniyle anlaşılır ve güvenilir bir tercüme sunulamamaktadır.

Sat.1: Eponym rahiplik memuriyeti, Apollon rahipliği olmalıdır; MÖ 3. yüzyıl ve sonrasında Halikarnassos'ta *eponym* memurlar *neopoios* ve Apollon rahibidir ve Apollon rahibi yalnızca rahip olarak tanımlanır, bk. Sherk 1991, 254.

Sat. 1-2: Ἀνδρῶν (Andron) olasılıkla rahiplik dışında, diğer bir *eponym* memuriyet (*neopoia* veya *grammeteia*) üstlenen bir şahsın veya babasının adıdır. Ἀνδρῶν ismi Halikarnassos'ta oldukça yaygındır ve çok sayıda yazıtta belgelenmiştir, bk. LGPN VB, 28, s.v. Ἀνδρῶν.

Sat. 2-3: Olasılıkla [ἐν] τοῖς ἱερ[οῖς ?].

Sat. 3-4: Olasılıkla *genetivus* halde, *neurum* plurale bir isim, e.g. [χρη]μᾶτω[v -], [ἀναθη]μᾶτω[v -], ἀπαργ[μᾶτω[v -]], *vel sim.*

Figür 10: Yazıt no. 7

8. Kemer Blokları Üzerinde Yapı Yazıtı

Bir kemere ait beş adet blok, Athena Kutsal Alanı çevresinde 2007-2008 yıllarında dağınık halde yüzeyde bulunmuştur. Kemer blokları farklı ölçülerdedir ve genel olarak özensiz bir işçiliğe sahiptir (fig. 11a-e). Kemerin toplamda kaç bloktan oluştuğu ve kutsal alandaki orijinal konumu belirsizdir.

(A) Kırmızımsı kireçtaşı blok, ön yüzü kısmen kırık. (B) Gri kireçtaşı blok, arkası kırık, ön yüzü kısmen kırık. Blok A ile bitişik. (C) Gri kireçtaşı blok. (D) Koyu gri kireçtaşı blok. (E) Koyu gri kireçtaşı blok. Blok D ile bitişik. Arka yüzün alt kısmında 16 x 11,5 cm ölçülerinde bir kerket bulunuyor.

Ölçüler:

A: Yükseklik: 42 cm; Genişlik: 29 cm (üst); 24 cm (alt); Derinlik: 83 cm.

B: Yükseklik: 45 cm; Genişlik: 24 cm (üst); 22 cm (alt); Derinlik: 78 cm (korunmuş).

C: Yükseklik: 48 cm; Genişlik: 29 cm (üst); 22 cm (alt); Derinlik: 83 cm.

D: Yükseklik: 44 cm; Genişlik: 28,5 cm (üst); 22 cm (alt); Derinlik: 83 cm.

E: Yükseklik: 43 cm; Genişlik: 27 cm(üst); 22 cm (alt); Derinlik: 84 cm.

Harf Yüksekliği: ABCDE: (sat. 1-2) 7-7,5 cm; (sat. 3-4) 5,5-6 cm.

Tarih: MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı – MS 1. yüzyıl (harf karakterleri).

A-B

[- - Ἀθη]ν[ἀ] Π[η]δα[σί]δ[ι - -]

2 [- -]Ο[Σ] [.]Α[- -]

[- - τὸν ἀ]νδρ[ῶν]α[- -]

4 [- - ἐκ τῶν θ]εμε|λίω[ν - -]

C

[- -] καὶ τ[- -]

2 [- -]δοῦς ? [- -]

[- -] τῶι E [- -]

4 [- - κα]τασ[κευάσας ?- -]

D-E

[- - ? τῇ] συγ|γεν[εῖαι ? - -]

2 [- - ? τὸ ἀνάλωμα εἰ]ς ποίησιν [- -]

[- - σὺν τῶι κό]σμω|ι καὶ [- -]

4 [- - ἐκ τῶ]ν ἰδίω[ν [- -]

C sat. 2: [- -]δοῦς ? [- -] *vel* [- -]δοῦσ[α ?- -] *vel sim.* Olasılıkla δίδωμι fiilinin veya bu fiilden türemiş bir katışık fiilin, olasılıkla *aoristum activum participium sing. masc.* veya *fem. nom.* biçimidir. Fr. DE'de (sat. 2) bulunan [- - ? τὸ ἀνάλωμα εἰ]ς ποίησιν [- -] ifadesiyle birlikte belirlenemeyen bir işin yapılmasına yönelik, olasılıkla finansal bir katkıyı ifade etmektedir.

C sat. 4: [- - κα]τασ[κευάσας ?- -] *vel* [- - κα]τασ[κευάσαντες ? - -] *vel* [- - κα]τασ[κευάσασα ? - -].

DE sat. 1: [- ? τῇ] συγγεν[εῖαι ? -]. Soy temelli bir etnik kurumun (ἡ συγγένεια) yapı adağının yararlanıcıları arasında bulunması ve bu doğrultuda ifadenin [- τῇ] συγγεν[εῖαι ? -] şeklinde tamamlanması muhtemeldir. Bununla birlikte inşa faaliyetini gerçekleştiren kurumun συγγένεια olması ihtimali de göz ardı edilmemelidir; bu doğrultuda [- ἡ] συγγένεια [- ? -] tamamlaması önerilebilir. *Syngeneia* kurumları, halkı farklı etnik alt gruplardan oluşan Karia kentlerinde, özellikle Mylasa ve çevresinde sıklıkla görülmektedir⁷⁴ ve karakteristik olarak bir tapınağın çevresinde gelişmişlerdir⁷⁵. Olası *syngeneian*ın niteliği ve işlevi belirsizdir, Pedasalıların Halikarnassos'un toplumsal yapısı içinde etnik kökenleri doğrultusunda bir *syngeneia* kurmuş olması olasılık dahilindedir fakat bu yönde bir öneriyi destekleyici delil henüz bulunmamaktadır.

DE sat. 2: [- - ? τὸ ἀνάλωμα εἰ]ς ποίησιν [- -], Fr. C'de (sat. 2) yer alan [- -]δοῦς ?[- -] *vel* [- -]δοῦσ[α ? - -] ile ilişkili olarak belirlenemeyen bir işin yapılmasına yönelik, olasılıkla finansal bir katkı ifade edilmektedir.

DE sat. 3: [σὺν τῶι κό]σμω|ι καὶ [- -], olasılıkla inşa edilen *andron*un veya *androna* ilişkin bir mimari elemanın bezemesi ifade edilmektedir.

DE sat. 4: [- - ἐκ τῶ]ν ἰδίω[ν [- -]. *Andron*un temelinden itibaren inşasına ilişkin masrafları, faaliyeti gerçekleştiren kişi veya kurumun kendi gelirlerinden karşıladığına yönelik bir ifadedir. Özel şahısların kendi kesesinden yapmış olduğu bir harcamaya ilişkin ifadeler arasında en yaygın olanı ἐκ τῶν ἰδίω[ν, yalnızca özel şahısların değil aynı zamanda bir *polis*in, bir *demos*un ve hatta bir tapınağın kendi gelirlerinden yaptığı bir harcamayı ifade etmek için de kullanılmıştır⁷⁶.

⁷⁴ Bresson ve Debord 1985, 203-211.

⁷⁵ Williamson 2021, 180.

⁷⁶ Ünver 2012, 34, dn. 199-204.

Blokların sıraları konusundaki belirsizlik ve günümüze ulaşan blokların azlığı nedeniyle güvenilir bir transkripsiyon ve tercüme önermek mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte yazıt olasılıkla Athena Pedasis Kutsal Alanı'nda bir *andron* (Fr. AB sat. 3) yapısının “temelinden itibaren” (Fr. AB, sat. 4), “bezemesi ile birlikte” (Fr. DE, sat. 3) “kendi kesesinden” (Fr. DE sat. 4) inşasına (Fr. C, sat. 4) ve yapının Athena Pedasis'e -ve olasılıkla *syngeneiaya* (?) - adanmasına (Fr. AB, sat. 1) ilişkin imar yazıtıdır. Yazıtın korunma durumu nedeniyle imar faaliyetinin kim tarafından gerçekleştirildiği kesin olarak belirlenememektedir. Yazıtı taşıyan kemerin de inşa edilen *andron* yapısı ile ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

Andronun inşasını kendi kesesinden (Fr. DE sat. 4) gerçekleştirmiş olan kişi ya da kurum, niteliği belirlenemeyen diğer bir faaliyetin gerçekleştirilmesine yönelik (Fr. DE, sat. 2) finansal destek sağlamış (Fr. C, sat. 2) olabilir.

Yazıt, Athena Pedasis Kutsal Alanı'nın MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı - MS 1. yüzyılda halen aktif olduğunu ve bu dönemde kutsal alan içinde, bir *andron* inşa edildiğini belgelemektedir. Kutsal alanın hemen güneyindeki terasta bulunmuş ve İmparator Augustus'a adanmış bir heykel kaidesi (no. 9), kutsal alanın Erken İmparatorluk Dönemi'nde halen aktif olduğunun diğer bir delilidir.

Figür 11a: Yazıt no. 8, Blok A

Figür 11b: Yazıt no. 8, Blok B

Figür 11c: Yazıt no. 8, Blok C

Figür 11d: Yazıt no. 8, Blok D

Figür 11e: Yazıt no. 8, Blok E

9. Augustus Heykeli

Koyu gri kireçtaşıdan heykel kaidesi, silme yok. Arka ve üst kısmen kırık, diğer yönlerden korunmuştur. Athena Kutsal Alanı'nın güneyinde, karakol binasının batısındaki terasta 2007 yılında yüzeyde bulunmuştur. Her yönden düzlenmiş ve üst kısmında büyük bir bronz heykele ait iki adet ayak izi (26,5 x 10 cm) vardır (fig. 12a-c).

Ölçüler: Yükseklik: 40 cm; Genişlik: 63 cm; Derinlik: 68 cm; Harf yüksekliği: 2,5 cm.

Tarih: MÖ 27 - MS 14.

Karia Arkeolojisi: Güncel Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu (29 Kasım - 1 Aralık 2018, Milas) kapsamında “Pedasa'dan Yeni Yazıtlar: Pedasalı Athena” başlıklı sözlü bildiride sunulmuştur.

[K]αῖσαρος[ς]

2 Σεβαστοῦ.

“Caesar Augustus'un (heykeli).”

Heykel kaidesi üzerinde bulunan yazıtta imparatorun ismi *genetivus* halde bulunmaktadır. Athena Kutsal Alanı'nda Augustus'un bir heykelinin dikilmiş olması, İmparator'a duyulan minnetin ve saygının sonucu olmalıdır. Bu, Halikarnassos'a özgü bir durum değildir; Appianos'un da belirttiği gibi⁷⁷ birçok kent, yerel tanrı ve tanrıçaların tapınaklarında heykelini dikmek suretiyle Augustus'u tapınaklara ortak etmişlerdir. Bununla birlikte heykelin Pedasa'daki kutsal alanda dikilmiş olması, tapınağın Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki önemini ve süre gelen işlerliğini ortaya koymaktadır⁷⁸.

Figür 12a: Yazıt no. 9

Figür 12b: Yazıt no. 9 (üst)

Figür 12c: Yazıt no. 9 detay

Teşekkür

Bölge arkeolojisine ömrünü adanmış, 2023 yılında aramızdan ayrılan değerli Hocamız Prof. Dr. Adnan Diler'i bu vesileyle saygıyla anmak isterim. Yazıtların yayımlanması konusundaki izinleri ve makalenin yayıma hazırlanma sürecindeki destekleri için Pedasa Antik Kenti Kazısı Başkanı Sayın Prof. Dr. Adnan Diler'e, kazı heyet üyeleri Sayın Doç. Dr. Hülya Bulut'a ve Sayın Prof. Dr. Bekir Özer'e teşekkürlerimi sunarım.

⁷⁷ App. civ. V, 13, 132. καὶ ἥν ὁ Καῖσαρ ἐτῶν ἐς τότε ὀκτὼ καὶ εἴκοσι, καὶ αὐτὸν αἱ πόλεις τοῖς σφετέροις θεοῖς συνίδρουν.

⁷⁸ Diler et al. 2021, 191-192.

Bibliyografya

- Adıgüzel, G. 2013. "Karia Bölgesi Buluntusu Athena Yontuları." Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Ashton, R. ve K. Konuk 2019. "The Ketos Coins of Caria." *Karia Arkhaia. La Carie, des origines à la période pré-hékatomnide, Colloque international, 14-16 novembre 2013*, Eds. O. Henry ve K. Konuk, 257-288. İstanbul: Institut Français d'Études Anatoliennes.
- ATL = Meritt, B. D., H. T. Wade-Gery ve M. F. McGregor, 1939-1953. *The Athenian Tribute Lists*, Vol. I-IV, Massachusetts; New Jersey.
- Austin, M.M. 1981. *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest: A Selection of Ancient Sources in Translation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baran, A. 2013. "New Aeolic Style Pilaster Capital from Karia." *Orhan Bingöl'e 67. Yaş Armağanı: A Festschrift for Orhan Bingöl on the Occasion of His 67th Birthday*, Ed. G. Kökdemir, 53-65. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- BE = "Bulletin épigraphique". *Revue des Études Grecques (REG)* Paris 1888 - .
- Bean, G.E. ve J.M. Cook. 1955. "The Halicarnassus Peninsula." *BSA* 50: 85-171.
- Blümel, W. 1990. "Zwei neue Inschriften aus Mylasa aus der Zeit des Maussollos." *EpigAnat* 16: 29-43.
- Blümel, W. 1993. "SGDI 5727 (Halikarnassos): Eine Revision." *Kadmos* 32: 1-18.
- Blümel, W. 1997. "Vertrag zwischen Latmos und Pidasa." *EpigAnat* 29: 135-142.
- BMC Caria = Head, B. V. 1897. *Catalogue of the Greek Coins in The British Museum, Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes, & c.*, London.
- Bremmer, J.N. 2009. "Zeus' Own Country: Cult and Myth in the Pride of Halicarnassus." *Antike Mythen. Medien, Transformationen und Konstruktionen*, Eds. U. Dill ve C. Walde, 292-312. New York: Walter de Gruyter.
- Bremmer, J.N. 2013. "Local Mythography: The Pride of Halicarnassus." *Writing Myth: Mythography in the Ancient World*, Eds. S.M. Trzaskoma ve R.S. Smith, 55-73. Leuven: Peeters.
- Bresson, A. 2019. "Pidasa, Miletos, and the Karian Revolt." *Karia Arkhaia. La Carie, des origines à la période pré-hékatomnide, Colloque international, 14-16 novembre 2013*, Eds. O. Henry ve K. Konuk, 227-246. İstanbul: Institut Français d'Études Anatoliennes.
- Bresson, A. ve P. Debord. 1985. "Syngeneia." *REA* 87: 191-211.
- Bulut, H. 2018. "Pedasa Athena Kutsal Alanı Arkaik Dönem Fayans Adak Sunuları." *Tüba-Ar* 22: 119-143.
- Bulut, H. 2019. "Pedasa Athena Kutsal Alanı: Fenike Kökenli Kemik Oymalar ve Yakın Doğu Bağlantıları Üzerine Bazı Görüşler." *Phaselis* 5: 101-124.
- Capdetrey, L. 2012. "Le roi, le satrape et le koinon: la question du pouvoir en Carie à la fin du IVe siècle." *Stephanèphoros: de l'économie antique à l'Asie Mineure. Hommages à Raymond Descat*, Ed. K. Konuk, 341-354. Bordeaux: Ausonius Éditions.
- CIG = Boeckh, A. 1828-1877. *Corpus Inscriptionum Graecarum*. 4 vols., Berlin.
- Cook, A.B. 1925. *Zeus: A Study in Ancient Religion, Vol. 2, Zeus God of the Dark Sky (Thunder and Lightning), Part I-II*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cook, J.M. 1961. "Some Sites of the Milesian Territory." *BSA* 56: 90-101.

- Cousin, G. ve Ch. Diehl. 1890. "Inscriptions d'Halicarnasse." *BCH* 14: 90-121.
- Çur, M. 2014. "Pedasa Karakol Binası." Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- D'Alessio, G.B. 2004. "Some Notes on the Salmakis Inscription." *The Salmakis Inscription and Hellenistic Halikarnassos, Halicarnassian Studies* 4, Eds. S. Isager ve P. Pedersen, 43-57. Odense: University Press of Southern Denmark.
- Debord, P. 1999. *L'Asie Mineure au IVe siècle (412-323 a.C.): Pouvoirs et jeux politiques*. Bordeaux: Ausonius Éditions.
- Demand, N.H. 1990. *Urban Relocation in Archaic and Classical Greece: Flight and Consolidation*. Norman, OK: University of Oklahoma Press.
- Descat, R. 1994. "La géographie dans les listes de tributs attiques: Lepsimandos et Kasôlaba en Carie." *ZPE* 104: 61-68.
- Descat, R. 2010. "Argyriion Symmachikon et l'histoire de la Carie à la fin du IVe s. a.C." *Hellenistic Caria: Proceedings of the First International Conference on Hellenistic Caria, Oxford, 29 June-2 July 2006*, Eds. R. van Bremen ve J.M. Carbon, 133-144. Bordeaux: Ausonius Éditions.
- Diler, A. 2011. "Pedasa-2008-2009." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 32(4): 324-341.
- Diler, A. 2020. "Taşların Efendisi Leleg Halkının Ana Kenti Pedasa'da Geç Tunç- Erken Demir Çağı'nda Yaşam ve Ölüm". *Kariyalılar. Denizcilerden Kent Kuruculara*. Ed. O.C. Henry ve A.B. Henry, 254-273. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Diler, A. ve G. Adıgüzel. 2015. "Pedasa Akropolis Giriş Kapısı'nda Kült Çanağı." *Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan: Studies in Honour of Ömer Özyiğit*, Eds. E. Okan ve C. Atila, 87-107. İstanbul: Ege Yayınları.
- Diler, A. ve Ö. Kasar. 2016. "Pedasa Buluntusu Pişmiş Toprak Figürinler." *Havva İşkan'a Armağan: Lykiarkhissa. Festschrift für Havva İşkan*, Eds. E. Dündar, Ş. Aktaş, M. Koçak ve S. Erkoç, 261-280. İstanbul: Ege Yayınları.
- Diler, A. ve S. Topaloğlu. 2019. "Pedasa Açık Hava Kutsal Alanı." *Doğudan Batıya, 70. Yaşında Serap Yaylalı'ya Sunulan Yazılar*, Eds. A. Erön ve E. Erdan, 1-15. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Diler, A., B. Özer, Ö. D. Çakmaklı ve S. Türkoğlu. 2008. "Pedasa 2007." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 30(3): 267-284.
- Diler, A., B. Özer, H. Bulut ve Ş. Gümüş. 2012. "Pedasa 2010." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 33(4): 167-194.
- Diler, A., B. Özer, H. Bulut, Ş. Gümüş, G. Adıgüzel, Ö. Kasar, N.S. Eryılmaz ve M. Çur. 2014. "Pedasa 2011-2012." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 35(3): 530-547.
- Diler, A., B. Özer, M. Çur ve A. Yaman. 2015. "Pedasa 2013." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 36(3): 339-360.
- Diler, A., B. Özer, H. Bulut, Ş. Gümüş, S.Z. Oruç, G. Adıgüzel ve M. Çur. 2016. "Pedasa 2014." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 37(3): 559-580.
- Diler, A., B. Özer, Ş. Gümüş, G. Ünver, B. Özen-Klein, G. Adıgüzel, S.Z. Yıldız, G. Ayhan, Z. Demircan-Aksoy, N.S. Eryılmaz, M. Çur, S. Topaloğlu, A.D. Akkaya, N. Doğan ve S. Yurdağül. 2021. "Pedasa Kazı ve Araştırmaları." *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1(1): 182-267.

- Flensted-Jensen, P. 2004. "Karia." *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Eds. M.H. Hansen ve T.H. Nielsen, 1108-1137. Oxford: Oxford University Press.
- Foss, C. 1988. "Strobilos and Related Sites." *AnatSt* 38: 147-174.
- Gagné, R. 2006. "What is the Pride of Halicarnassus?" *CIAnt* 25(1): 1-33.
- GIBM IV, 1 = G. Hirschfeld, 1893. *The Collection of Ancient Greek Inscriptions in the British Museum, Part IV - Section I: Knidos, Halikarnassos and Branchidae*, Oxford.
- Gigante, M. 1999. "Il poeta di Salmacide e Filodemo di Gadara." *ZPE* 126: 91-92.
- Hallof, K. ve S. Kansteiner. 2014. "Makedon (Μακεδών) aus Herakleia am Latmos". *Der Neue Overbeck (DNO). Die antiken Schriftquellen zu den bildenden Künsten der Griechen, Band III: Spätclassik. Bildhauer des 4. Jhs. v. Chr. DNO 1799-2677 bearb.*, Ed. S. Kansteiner, L. Lehmann, K. Hallof, B. Seidensticker ve M. Söldner, 777-778. Berlin; Boston: De Gruyter.
- Haussoullier, B. 1880a. "Inscription d'Halicarnasse." *BCH* 4: 295-320.
- Haussoullier, B. 1880b. "Inscription d'Halicarnasse." *BCH* 4: 522-524.
- HNO = Historia Numorum Online; <http://hno.huma-num.fr/> (erişim tarihi: 13.10.2025)
- Hornblower, S. 1982. *Mausolus*. Oxford: Clarendon Press.
- I.Délos = F. Durrbach et al. (ed.) 1926-1972. *Inscriptions de Délos*. 7 vols., Paris.
- IG I³ = *Inscriptiones Graecae I: Inscriptiones Atticae Euclidis anno anteriores*. 3rd edition. Fasc. 1; D. Lewis (ed.) *Decreta et tabulae magistratuum* (nos. 1-500), Berlin 1981. Fasc. 2; D. Lewis and L. Jeffery (eds.), *Dedicationes. Catalogi. Termini. Tituli sepulcrales. Varia. Tituli Attici extra Atticam reperti. Addenda* (nos. 501-1517), Berlin 1994.
- Imhoof-Blumer, F. 1883. *Monnaies Grecques*. Amsterdam: F. Muller & Cie.
- I.Mylasa = Blümel, W. 1987-1988. *Die Inschriften von Mylasa I-II*, IGSK 34-35, Bonn.
- Isager, S. 1998. "The Pride of Halikarnassos, Editio Princeps of an Inscription from Salmakis." *ZPE* 123: 1-23.
- Isager, S. 2004. "The Salmakis Inscription: Some Reactions to the Editio Princeps." *The Salmakis Inscription and Hellenistic Halikarnassos, Halicarnassian Studies* 4, Eds. S. Isager ve P. Pedersen, 9-13. Odense: University Press of Southern Denmark.
- Jeppesen, K. 1964. "Discoveries at Halicarnassus. Addenda." *ActaArch* 35: 195-203.
- Jeppesen, K. ve A. Luttrell. 1986. *The Maussolleion at Halikarnassos. Vol. 2. The Written Sources and their Archaeological Background*. Aarhus: Jutland Archaeological Society.
- Kasar, Ö. 2010. "Pedasa Buluntusu Pismiş Toprak Figürinler." *Yüksek Lisans Tezi*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Konuk, K. 2012. "Quelques monnaies inédites ou mal attribuées de la péninsule d'Halicarnasse." *Stephanèphoros: de l'économie antique à l'Asie Mineure. Hommages à Raymond Descat*, Ed. K. Konuk, 341-354. Bordeaux: Ausonius Éditions.
- Konuk, K. 2021. "Maussollos and the Date of the Transfer of the Seat of the Karian Satrapy to Halikarnassos." *Philia* 7: 93-97.
- Laumonier, A. 1958. *Les cultes indigènes en Carie*. Paris: E. de Boccard.
- LBW = Le Bas, Ph. ve W.H. Waddington, 1972. *Inscriptions grecques et latines recueillies en Asie Mineure, I-II*, New York.

- LGNP = *A Lexicon of Greek Personal Names*, Oxford 1987 –.
- Lloyd-Jones, H. 1999. "The Pride of Halicarnassus." *ZPE* 124: 1-14.
- LSAM = Sokolowski, Fr. 1955. *Lois sacrées de l'Asie Mineure*, Paris.
- Maiuri, A. 1924a. "Viaggio di esplorazione in Caria. Parte II – B." *ASAtene* 4-5 (1921-1922): 425-459.
- Maiuri, A. 1924b. "Viaggio di esplorazione in Caria. Parte III: Inscrizioni." *ASAtene* 4-5 (1921-1922): 461-488.
- Meritt, B.D. 1972. "The Tribute Quota List of 454/3 B.C." *Hesperia* 41(4): 403-417.
- Migeotte, L. 1984. *L'emprunt public dans les cités grecques: recueil des documents et analyse critique*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Newton, C.T. 1863. *A History of Discoveries at Halicarnassus, Cnidus and Branchidae*, Vol. II, Part II. London: John Murray.
- OGIS = W. Dittenberger (ed.), 1903-1905. *Orientis graeci inscriptiones selectae*, Leipzig.
- Özer, B. 2017. "Pedasa Athena Kutsal Alanı Arkaik Dönem Kıbrıs Mortarları ve Bölgeler Arası Ticari İlişkilerdeki Rolü." *Adalya* 20: 41-67.
- Özer, B. 2019. "Orientalizing Style Pottery from Pedasa: Ionian Imports." *Karia Arkhaia. La Carie, des origines à la période pré-hékatomnide, Colloque international, 14-16 novembre 2013*, Eds. O. Henry ve K. Konuk, 547-578. İstanbul: Institut Français d'Études Anatoliennes.
- Parker, R. 2016. "Athena in Anatolia." *Pallas* 100: 73-90.
- Paton, W.R. ve J.L. Myres. 1896. "Karian Sites and Inscriptions." *JHS* 16: 188-271.
- Paton, W.R. 1907. "Zeus Askraios.", *The Classical Review* 21(2): 47-48.
- Pedersen, P. 1994. "The Fortifications of Halikarnassos." *Fortifications et défense du territoire en Asie Mineure occidentale et méridionale. Table ronde CNRS, İstanbul 20-27 mai 1993*, *RÉA* 96(1-2): 215-235.
- Piñol-Villanueva, A. 2013. "Halicarnaso y Salmacis. Historia de una comunidad greco-caria." *Contacto de poblaciones y extranjería en el mundo griego antiguo. Estudio de fuentes, Faventia Supplementa 2*, R.-A. Santiago Álvarez (coord.), Ed. M. Oller Guzmán, 169-185. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Radt, W. 1973-1974. "Pidasa bei Milet." *IstMitt* 23-24: 169-174.
- Robert, L. 1936. *Collection Froehner I. Inscriptions grecques*. Paris: Éditions des Bibliothèques Nationales.
- Robert, L. 1978. "Documents d'Asie Mineure." *BCH* 102(1): 395-543.
- Robert, L. 1987. *Documents d'Asie Mineure*. Paris: École Française d'Athènes and De Boccard
- Ruzicka, S. 1992. *Politics of a Persian Dynasty. The Hecatomnids in the Fourth Century B.C.* Norman: University of Oklahoma Press.
- Santini, M. 2017. "Bellerophontes, Pegasos and the Foundation of Halikarnassos. Contributions to the Study of the Salmakis Inscription." *Studi Classici e Orientali* 63: 109-143.
- Schaefer, J.O. 1912. *De Iove apud Cares culto*. Halis Saxonum: M. Niemeyer.
- SEG = *Supplementum Epigraphicum Graecum*, Leiden 1923 –

- SGDI = Collitz, H. ve F. Bechtel. 1973-1983. *Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften*, I-IV, Liechtenstein (Gotinga 1884-1915).
- SGO I = Merkelbach, R. ve J. Stauber. 1998. *Steinepigramme aus dem griechischen Osten / Bd. 1, Die Westküste Kleinasiens von Knidos bis Ilion*. Stuttgart, Leipzig.
- Sherk, R.K. 1991. "The Eponymous Officials of Greek Cities III." *ZPE* 88: 225-260.
- SNG Ashmolean XI = Ashton, R. ve S. Ireland. 2013. *Sylloge Nummorum Graecorum V, Ashmolean Museum, Part 11: Caria to Commagene (except Cyprus)*, London.
- SNG Cop. = *Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Part 25: Caria 1: Alabanda-Orthosia; Part 26: Caria 2: Sebastopolis-Trapezopolis*, Copenhagen, 1947. Supplement, Acquisitions 1942-1996, Copenhagen, 1992.
- SNG Kayhan I = *Sylloge Nummorum Graecorum, Turkey 1. The Muharrem Kayhan Collection, part I*, İstanbul; Bordeaux, 2002.
- SNG Kayhan II = *Sylloge Nummorum Graecorum, Turkey 1. The Muharrem Kayhan Collection, part II*, İstanbul, 2015.
- SNG Keckman I = *Sylloge Nummorum Graecorum, Finland, The Erkki Keckman Collection in the Skopbank, Helsinki, part I: Karia, Helsinki*, 1994.
- SNG von Aulock = *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland: Sammlung von Aulock, Karien*, Berlin, 1962; Nachträge I, Berlin, 1967.
- Syll.³ = Dittenberger, W. 1915-1924. *Sylloge Inscriptionum Graecarum*, 3rd ed. 4 vols., Leipzig.
- Şahin, M.Ç. 1976. "Five New Inscriptions from Halicarnassus." *ZPE* 20: 19-23.
- Ünver, G. 2012. "Yazıtlar Işığında Karia Kentlerinde Yurttaşların Kent İmarına Katılımları (MÖ I. – MS III. Yüzyıl)." Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi.
- Varinlioğlu, E. 1993. "Pedasa (?)", *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 10: 213-216.
- Varinlioğlu, E., A. Bresson, P. Brun, P. Debord ve R. Descat. 1992. "Ouranion en Carie." *RÉA* 94: 155-174.
- von Aulock, H. 1975. "Eine neue kleinasiatische Münzstätte: Pedasa (Pidasa) bei Milet." *JNG* 25: 123-128.
- Waddington = Babelon, E. 1897. *Inventaire de la collection Waddington*. Paris: Ernest Leroux.
- Wilhelm, A. 1905. "Zu Josephus." *ÖJh* 8: 238-242.
- Wilhelm, A. 1908. "Inschriften aus Halikarnassos und Theangela." *ÖJh* 11: 54-75.
- Williamson, Chr. G. 2021. *Urban Rituals in Sacred Landscapes in Hellenistic Asia Minor. Religions in the Graeco-Roman World*, Vol. 196. Leiden; Boston: Brill.
- Wörle, M. 2003. "Pidasa du Grion et Héraclée du Latmos: deux cités sans avenir." *CRAI* 147(4): 1361-1379.
- Zgusta, L. 1964. *Kleinasiatische Personennamen*. (Monografie orientálného ústavu ČSAV 19.) Prag: Verlag der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften.
- Zgusta, L. 1984. *Kleinasiatische Ortsnamen*. (Beiträge zur Namenforschung, Beiheft 21.) Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.